

Udin
boršt

Vsebina

Spominsko območje Udin boršt,
str. 3.

Franc Štefe Miško: NOB do jese-
ni 1942, str. 5.

Ivan Jan: Dvodnevni boj Kokr-
škega bataljona septembra 1942,
str. 30.

Franc Benedik: NOB 1943-1945,
str. 44.

Franc Štefe Miško: Življenjepisi
predvojnih revolucionarjev in pr-
voborcev iz vasi ob Udin borštu,
na raznih straneh

Pri pripravi te knjižice je sode-
loval uredniški svet za publika-
cije o NOB pri občinskem odbo-
ru ZZB NOV Kranj.

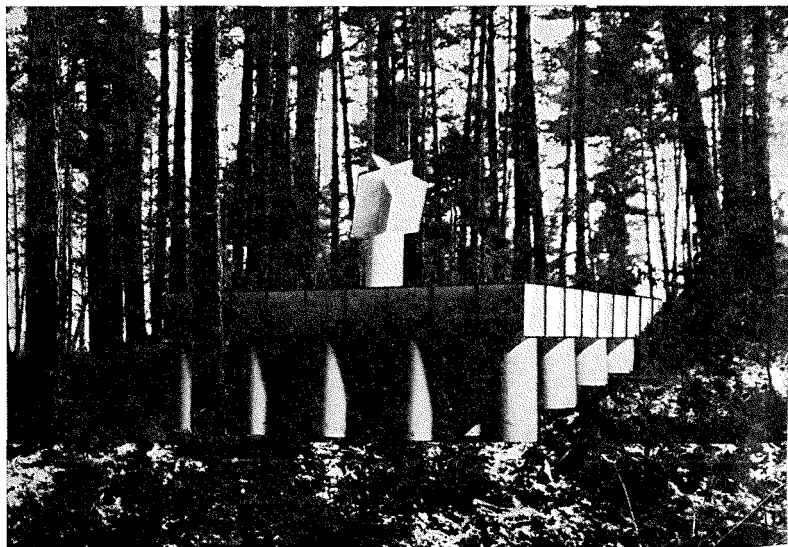
Spomeniki delavskega revoluci-
onarnega gibanja in narodnoosvo-
bodilnega boja na Slovenskem.
31. zvezek.

Udin boršt.

Ob 40-letnici boja Kokrskega ba-
taljona.

Sofinancirala Kulturna skupnost
Slovenije.

Načrt bodočega osrednjega spo-
menika delavskega revolucionar-
nega gibanja in NOB na območ-
je Udin boršta. Načrt so izdelali
dipl. arh. Irena Černič, Damjan
Gale, Janez Koželj in Vojteh
Ravnikar.

Na naslovni strani Pogled na Udin boršt s Kriško goro v ozadju.

Spominsko območje Udin boršt

Skupščini občin Kranj in Tržič sta zaradi izredno velikega pomena delavskega revolucionarnega gibanja in narodnoosvobodilnega boja v Udin borštu in na njegovih obronkih sprejeli odlok o spominski ureditvi tega območja — z namenom, da se ustrezno uredi in zaščiti, tako da bo ostal trajen spomin na grozote vojne ter na številna junaštva in tragedije borcev za osvoboditev. Program spominske ureditve vsebuje postavitev skupnega spomenika padlim borcem, aktivistom in žrtvam fašističnega nasilja ter dogodkom delavskega revolucionarnega gibanja in narodnoosvobodilnega boja na območju Udin boršta; obnovo grobišča s spomenikom borcem Kokrškega bataljona, ki so padli septembra 1942 v Udin borštu in so pokopani v Strahinju; ureditev zemljišča v neposredni okolici tega grobišča in spomenika, kjer bo glavni dostop v spominsko območje Udin boršt; ustreznno obeležitev, hortikulturno ureditev, povezanost s pešpotmi in z oznakami 33 krajev spopadov, padlih borcev, aktivistov in žrtev fašističnega nasilja ter drugih dogodkov delavskega revolucionarnega gibanja in narodnoosvobodilnega boja (15 je že obeleženih), ki so se dogajali na tem območju. Vse to bo predstavljalo skupno spominsko območje Udin boršt.

Ta knjižica je izšla ob 40-letnici največjega boja partizanov v Udin borštu septembra 1942. V njej so opisani dogodki in žrtve delavskega revolucionarnega gibanja in narodnoosvobodilnega boja na območju Udin boršta. V spomin na padle borce Kokrškega bataljona, ki so pokopani na območju KS Naklo v Strahinju, bo poimenovan Dom družbenopolitičnih organizacij v Naklem; po padlih predvojnih revolucionarjih, organizatorjih narodnoosvobodilnega gibanja in prvoborcih domačinih pa drugi objekti in organizacije.

Za uresničitev programa sta skupščini občin Kranj in Tržič v letu 1981 imenovali poseben odbor z ustreznimi delovnimi telesi, dela pa se bodo v skladu z možnostmi izvajala postopno v več letih.

Udin boršt bo zaščiten s posebnim odlokom kranjske in tržiške občine, ki bo poleg spominske zaščite določal tudi pogoje kori-

ščenja in uporabe, zlasti na področju varstva naravnega okolja in glede želje ohraniti gozd z vsemi njegovimi značilnostmi.

Po dokončni ureditvi bo spominsko območje Udin boršt nudilo vrsto možnosti obiskovanja pomnikov in različnih športnih, tekmovalnih in rekreacijskih dejavnosti, zlasti okoliški šolski mladini, športnikom, tabornikom, pripadnikom teritorialne obrambe in drugemu prebivalstvu teh krajev, ki so povezani z ohranjanjem in negovanjem bogatih revolucionarnih izročil naše nedavne preteklosti.

V bodočem spominskem območju Udin boršt se bodo po sedanjem predlogu odvijale tudi pomembne množične športne prireditve in tekmovanja, in sicer:

— Tradicionalni smučarski tek »Po poteh Kokrškega odreda« v Dupljah na 30, 15 in 7 km dolgih progah, ki se ga redno letno udeležuje že nad 2500 smučarjev tekačev (na obronkih Udin boršta bodo za redno tekmovalno in rekreacijsko vadbo stalno vzdrževane smučarske tekaške proge).

— Tradicionalni »naklanski« rekreativni tek pionirjev, mladincev, članov, pripadnikov TO in JLA »Od spomenika do spomenika«.

— Gozdni tek po Udin borštu, ki ga v začetku vsakega septembra organizira ŠD Kokrica.

— Tek »Tri srca«, ki je eden od treh velikih tekov, organiziranih v Sloveniji, in poteka v svojem zaključnem delu tudi po obronkih Udin boršta.

— Tekmovanje kolesarjev po cestah okrog Udin boršta, ki ga bo vsako leto organiziralo ŠD Kokrica.

Vse te množične prireditve potekajo oz. bodo potekale ob številnih pomnikih padlim borcev, aktivistom in žrtvam fašističnega nasilja ter drugim dogodkom delavskega revolucionarnega gibanja in narodnoosvobodilnega boja, zlasti še ob pomnikih boja in delovanja borcev Kokrškega odreda, ki ima v občinah Kranj in Tržič tudi svoj domicil.

Izvršni odbor za spominsko ureditev Udin boršta

Predsednik: Drago Štefe

Odbor za spominsko ureditev Udin boršta

Predsednik: Martin Košir

Narodnoosvobodilni boj do jeseni 1942

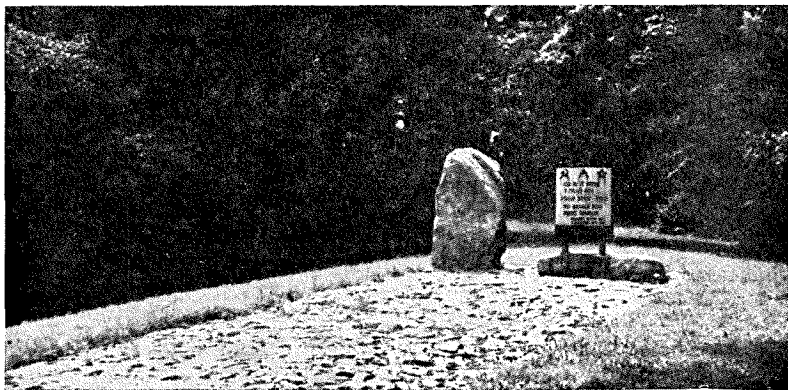
Udin boršt, valovito gozdno območje, ki se razteza med cestami Kranj—Kokrca—Golnik—Križe—Duplje—Naklo—Kranj, je bil v času narodnoosvobodilnega boja izredno pomembno zatočišče in izhodišče partizanov za njihovo delovanje v ravnini med Kranjem in Tržičem. Na njegovih obronkih so se že pred vojno v delavskem revolucionarnem gibanju zbirali številni domačini, v prvih dneh narodnoosvobodilnega gibanja pa so se pričeli zbirati in sestajati aktivisti OF in organizatorji narodnoosvobodilnega gibanja. Ustanavljali so partizanske enote in pričeli z oboroženim uporom proti okupatorju in njegovim pomagačem. Tudi v vseh naslednjih letih je bil Udin boršt zatočišče večjim ali manjšim partizanskim skupinam, terenskim aktivistom in obveščevalcem za njihovo delovanje na terenu, še bolj pogosto pa je na svojih obronkih omogočal številne partizanske akcije in napade na sovražnika. Vse to partizansko delovanje se je dogajalo sredi ravnine, v gozdu, obdanem s številnimi nemškimi postojankami, v neposredni bližini Kranja kot središča okupatorjeve moči na Gorenjskem in vojaške bolnišni-

ce na Golniku, v gozdu, obdanem s cestami, travniki, njivami in naselji, na zahodni strani pa še s tržiško železnico, glavno gorenjsko cesto, Tržiško Bistrico in Savo, kamor je bil umik nemogoč. Obsežno partizansko delovanje na tako močno izpostavljenem območju, kot je Udin boršt, je bilo mogoče le zaradi velike narodne in protifašistične zavesti prebivalstva, ki jo je z dejanji izkazovalo v narodnoosvobodilnem boju in revoluciji.

TITOVA POT ČEZ KARAVANKE LETA 1934

Julija 1934 je Josip Broz Tito, takrat član pokrajinskega ko-

miteja KPJ za Hrvaško, odšel po tržiškem ilegalnem kanalu čez Karavanke poročat začasnemu vodstvu CK KPJ na Dunaju o razmerah v domovini. Pokrajinski komite KPJ za Slovenijo mu je posredoval zvezo z udeležencem oktobrske revolucije, predvojnim komunistom Petrom Uzarjem v Sebenjah pri Križah. Z vodičem, ki ga je preskrbel Uzar, se je Josip Broz sestal na robu Udin boršta na Mahavovem griču nad Sebenjami, da sta nadaljevala pot skozi Križe, Pristavo, Tržič, Dolino, Kal, od tam pa po lovski stezi pod Kofcami na planino Šijo in na Škrbino v Košuti čez državno mejo v Avstrijo.

Spomenik na Mahavovem griču nad Sebenjami, odkoder je Tito l. 1934 ilegalno odšel v Avstrijo.

POSVETOVANJE TRŽIŠKIH KOMUNISTOV MAJA 1938 v KRIŽAH

Maja 1938 je bilo v čevljarski delavnici Janeza Žepiča v Križah 83 posvetovanje tržiških in okoliških komunistov. Sklicano je bilo v zvezi z nalogami in delom po prvi konferenci Komunistične partije Slovenije 17. aprila 1938 v Šmiglovi zidnici nad Grajsko vasjo pri Preboldu v Savinjski dolini. Na posvetovanju je o nalogah poročal čevljarski pomočnik Andrej Stegnar, udeleženec koference, glavni organizator predvojnega delavskega revolucionarnega gibanja v Trziču in okolici.

Po letu 1938 je bilo v Križah pri Žepiču, na Veternem pri Jožu Švabu in v bližini kopališča oz. gostilne Franca Zupana v Križah še več sestankov in posvetovanj tržiških in okoliških komunistov in skojevcev, kamor so prihajali Stane Žagar st., Tone Tomšič, Julij Gabrovšek in drugi.

Na hiši Janeza Žepiča v Križah 83 je vgrajena spominska plošča, odkrita 22. aprila 1977.

SKLEP O PRIČETKU OBOROŽENEGA UPORA V KRANJSKEM OKROŽJU

Po sklepu o pričetku oboroženega upora proti okupatorju na Gorenjskem, ki so ga gorenjski predstavniki narodnoosvobodilnega gibanja pod vodstvom Staneta Žagarja st. sprejeli na posvetovanju 20. julija 1941 na Malem Gregorjevcu na Jelovici, so stekle priprave na pričetek oboroženega upora tudi v jeseniškem, kranjskem in kamniškem okrožju.

V kranjskem okrožju, ki je tedaj v glavnem obsegalo območje današnje kranjske, tržiške in škofjeloške občine, so se priprave na oborožen upor pričele 22. julija 1941. Tega dne se je na Slemenu pri vasi Senično, 135 m južno od ceste Križe—Golnik, sestal okrožni vojno revolucionarni komite Kranj. Seje pa so se udeležili tudi Tomo Brejc Pavel in Lojze Kebe Štefan, oba instruktorja CK KPS in člana gorenjskega vodstva narodnoosvobodilnega gibanja, Franc Vodopivec Ciril iz Kranja, sekretar okrožnega vojno revolucionarnega komiteja Kranj in sekretar okrožnega komiteja KPS Kranj, Jože Pesjak iz Kranja, rezervni letalski

oficir, Jože Janežič iz Tržiča, član okrožnega vojno revolucionarnega komiteja Kranj in član okrožnega komiteja KPS Kranj, ter Jože Poličar, predvojni komunist iz Naklega (drugih članov vojno revolucionarnega komiteja Kranj Antona Nartnika in Rudija Papeža iz Kranja ter Franca Mraka iz Kokrice niso mogli pravočasno obvestiti o seji).

Na seji so sprejeli sklep o pričetku oboroženega upora v kranjskem okrožju. Sklenili so, da na levi strani Save v kranjskem okrožju 26. julija 1941 ustanovijo Kranjsko in Tržiško četo, imenovali so poveljstvi obeh čet, izdelali načrt odhoda aktivistov OF v partizane in načrt o izvedbi prvih vojaških in sabotažnih akcij. Dogovorili so se tudi, da se po opravljenih akcijah četi pod Storžičem združita v bataljon, in predvideli vodstvo bataljona. Za politične priprave na oboroženi upor v Kranju in okolici je bil zadolžen Franc Vodopivec Ciril, za vojaške Jože Pesjak, v Tržiču in okolici za politične priprave Jože Janežič ob pomoči Tončke Mokorelove, za vojaške pa Stanoje Radenkovič, bivši graničarski podporočnik v Tržiču. Skrb za pripra-

JOŽE POLIČAR TONE, r. 8. 3. 1915 v Naklem, delavec v tovarni gume v Kranju. Od 1939 član KP. Sodeloval 22. jul. 1941 na seji okrožnega vojno revolucionarnega komiteja Kranj, kjer so sklenili pričeti oborožen upor. 26. jul. 1941 se je pridružil Kranjski četi, nato bil v Storžičkem bataljonu. Od konca 1941 deloval v Ljubljani. Junija 1942 so ga Italijani aretirali in izročili Nemcem v Begunje. V začetku 1943 pobegnil iz taborišča Kraut v Jelovško četo, od maja 1943 se bojeval v V. bataljonu Gorenjskega odreda. Avgusta 1943 postal član okrajnega komiteja KPS Šenčur, nato še načelnik okrajnega poverjenišтва VOS Šenčur. Padel je 27. 1. 1944 v Cerknem kot udeleženec partijskega tečaja. — Na njegovi hiši št. 38 v Naklem je vgrajena spominska plošča, odkrita leta 1964.

ve na desni strani Save kranjskega okrožja je prevzel Lojze Kebe Štefan skupaj z Antonom Nartnikom.

Za izvedbo sklepa okrožnega vojno revolucionarnega komiteja Kranj so bili v naslednjih dneh organizirani številni ožji in širši sestanki aktivistov OF v Kranju, na Primskovem, v Šenčurju, na Britofu, na Cegelnici, v Strahinju, Dupljah, Križah, Pristavi, Tržiču, na Vetrnem, Golniku in drugod.

Kraj seje okrožnega vojno revolucionarnega komiteja Kranj bo obeležen v okviru programa spominske ureditve Udin boršta.

USTANOVITEV KRANJSKE ČETE 26. JULIJA 1941 NA CEGELNICI PRI NAKLEM

26. julija 1941 so se na robu Udin boršta, na Fistrovem vr+tu na Cegelnici pri Naklem, pričeli zbirati prvi borci in ustanovili Kranjsko četo. Poleg borcev iz Kranja, Klanca, Primskovega in Britofa se je četi pridružilo tudi 15 borcev domačinov iz obrobnihi vasi južnega dela Udin boršta: iz Cegelnice trije bratje Miha, France in Stane Fister ter Vinko Rejc, iz Strahinja brata Rudi

FRANC MRAK, r. 19. 11. 1907 na Kokrici, delavec v tovarni gume v Kranju. Od 1937 v Kranju član KP. Na njegovem domu so se zbirali komunisti na delovnih in študijskih sestankih. Od 1941 član OK KPS Kranj, član okrožnega vojno revolucionarnega komiteja. Organizator NOG na Kokrici in okolici, od 26. 7. 1941 v Kranjski četi. Njen prvi komandir. 5. 8. 1941 ob nemškem napadu na del borcev Storžiškega bataljona v Verbičevi koči pod Storžičem hudo ranjen. Zdravil se je v Ljubljani. Novembra 1941 izdan, odpeljan v begunjske zapore, tam 3. 1. 1942 ustreljen. — Na hiši na Kokrici, Cesta na Brdo št. 57, je bila 1954. leta vgrajena spominska plošča.

Mede z ženo Pavlo in Gabriel Mede z ženo Roziko ter Anton Guček, iz Naklega Jože Poličar, Miha Vinkšelj, brata Jože in Janez Praprotnik ter Albin Groboljšek, iz Kokrice pa Franc Mrak. Komandir čete je postal Franc Mrak iz Kokrice, politkomisar Stane Toplak iz Kranja. Četa je 2. avgusta 1941 odšla na Veliko Poljano pod Storžič. Tja so prišli še nekateri novi borci iz Kranja. Tako se jih je v četi zbralo okrog 33. Naslednji dan se je četa na Veliki Poljani sešla z borci Tržiške čete. Tam so kaznovali nemškega vohuna, ki jih je zasledoval, 4. avgusta 1941 pa so pri Verbičevi koči onstran Storžiča ustanovili Storžiški ali Kranjsko-tržiški bataljon, prvi na Slovenskem.

Na kraju ustanovitve Kranjske čete na Cegelnici 16 stoji spominsko obeležje, odkrito leta 1955.

USTANOVITEV TRŽIŠKE ČETE 26. 7. 1941 NAD VETERNIM POD KRIŠKO GORO

26. julija 1941 je bila v gozdu na Temnicah nad Veternim pod Kriško goro ustanovljena tudi

MIHA FISTER, r. 25. 9. 1918 na Cegelnici pri Naklem. Gradbeni delavec, od 1940 član KP. Od 26. 7. 1941 v Kranjski četi, ustanovljeni pri njem na Cegelnici, pozneje v Storžiškem in Cankarjevem bataljonu. Udeleženec dražgoške bitke. Izredno hraber borec in mitraljezec. Padel 13. 1. 1942 na Mošenjski planini na Jelovici.

Pri Fistrovih je stanoval VINKO REJC, r. 1913 na Jesenicah, čevljarški pomočnik, zaposlen kot gradbeni delavec. Že pred vojno kandidat za člana KP. Od 26. 7. 1941 v Kranjski četi, nato v Storžiškem bataljonu, 2. grupi odredov in v Gubčevi brigadi. Sodeloval v bitkah na Jančah in v Jelenovem žlebu. Padel 21. 10. 1943 pri Kostanjevici na Dolenjskem — Na Fistrovi hiši št. 16 na Cegelnici je bila Mihi Fistru in Vinku Rejcu vgrajena spominska plošča leta 1964.

Tržiška četa. Nastala je iz skupine tržiških in okoliških komunistov, ki so zaradi okupatorjevega preganjanja odšli v ilegalo takoj po nacističnem napadu na Sovjetsko zvezo, in iz drugih borcev tega območja, ki so v četo prišli ob ustanovitvi oz. do konca julija 1941. Četi se je pridružilo tudi 14 borcev domačinov iz obrobnihi vasi severnega dela Udin boršta: iz Križ Jože Fink, ki je bil v ilegali že od srede maja 1941, iz Pristave Jože Gradišar, Lojze Hiršenfelder, Karel Kravcar in Rudi Purgar, iz Zgornjega Veternega Jernej Slapar, z Golnika Leopold Zorzut in Jože Kranjc, iz Sebenj Peter Uzar in njegov sin Stane, z Dupelj brata Tine in Stane Teran, Janez Perko in Peter Debeljak. Skupno se je v četi do konca julija 1941 zbralo 32 borcev. Komandir čete je postal Stanoje Radenković, politkomisar pa Jože Janežič, ki je v okrožnem vojno revolucionarnem komiteju Kranj dobil nalogo, da ustanovi to četo.

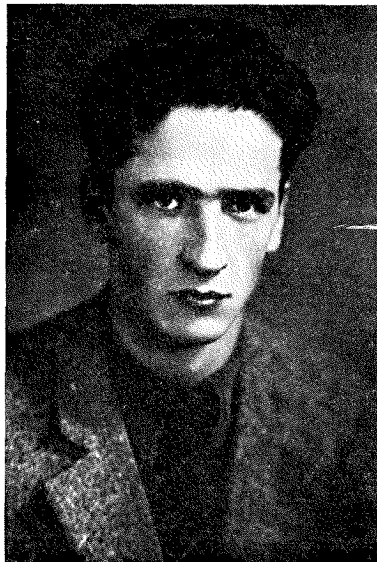
Borci Tržiške čete so na večer 31. julija 1941 nad Pristavo pri Križah, v Dupljah in na Golniku organizirali zборе aktivistov OF, sredi noči na 1. avgust 1941 pa skupno z njimi v Kri-

žah, Retnjah, Tržiču in v Podljubelju izvedli prve akcije proti okupatorju in njegovim pomagačem. Po opravljenih akcijah je četa odšla na Veliko Poljano pod Storžič, kjer se je sešla z borci Kranjske čete, 4. avgusta 1941 pa so pri Verbičevi koči pod Storžičem ustanovili Storžiški bataljon.

Na kraju ustanovitve Tržiške čete je v skalo vgrajena spominska plošča, odkrita leta 1955.

ZBOR AKTIVISTOV OF IZ TRŽIČA IN OKOLICE 31. JULIJA 1941 NAD PRISTAVO

31. julija 1941 ob 17. uri je bil v gozdu nad Rožmanko, 100 m nad Boštkom, razpotjem bivše kolovozne poti v vas Gozd in steze na Zg. Vetrno, nad sedanjem trgovino v Pristavi pri Križah, zbor aktivistov OF iz Tržiča in okolice. Zbora se je udeležilo okrog 30 aktivistov iz Tržiča, Pristave, Križ, Snakovga, Veternega, Sebenj in Kovorja. Organizirali so ga borci Tržiške čete, vodil pa predvojni revolucionar in organizator narodnoosvobodilnega gibanja v Križah in okolici Jože Fink. Na zboru so razpravljali o prvih akcijah, ki jih je za to noč

JOŽE FINK, r. 19. 4. 1916 v Križah, čevljarški delavec. Več let član SKOJ, nato KP, od 1938 sekretar prvega mestnega komiteja SKOJ Tržič. 1939 delegat kranjskega okrožja na V. državni konferenci SKOJ na Mali planini nad Kamnikom. V ilegali od srede maja 1941, organizator NOG v Križah in okolici. 26. 7. 1941 se pridružil Tržiški četi, nato bil v Storžičkem in Cankarjevem bataljonu. Udeleženec dražgoške bitke. S Perkovo skupino se je 22. 3. 1942 pridružil Kokrški četi. Padel 16. 4. 1942 na Letencah. → Na hiši št. 57 v Križah je vgrajena spominska plošča, odkrita l. 1957.

LUDVIK ROVTAR, r. 19. 8. 1903 v Česnjicah pri Železnikih, mizar, živel v Križah 7, oče treh otrok. Od 1939 član KP. 31. 7. 1941 sodeloval na zboru tržiških in okoliških aktivistov OF, v akcijah Tržiške čete, pozneje odšel v Selško dolino in se pridružil Cankarjevemu bataljonu. 27. decembra 1941 prišel v Kokrško četo. 3. junija 1942 ranjen. Po ozdravitvi v novoustanovljenem Kokrškem odredu kurir štaba tega odreda. Vzdrževal nevarno zvezo med Kokrškim odredom pod Storžičem in štabom I. grupe odredov na Jelovici. 3. 10. 1942 je bil po prihodu čez Savo v gozdu pri Podbrezjah izdan in ustreljen.

pripravljala Tržiška četa, in o pripravljenosti udeležencev na sodelovanje v narodnoosvobodilnem gibanju itd. Za izvedbo akcij so se zvečer zbrali ločeno po skupinah na Zg. Veterinem pri sedanji lovski koči; na stezi, ki pelje iz Križ na Zg. Veterno; v Križah za Žepičevo hišo ter na Kriškem polju v Pelarjevi oz. Jakovi guti (uti) in drugod, od tam pa sredi noči odšli v prve napade na okupatorja in njegove pomagače v Križah, na cesto proti Golniku, v Retnje, Tržič in Podljubelj. Tržiški četi se je to noč pridružilo tudi večje število udeležencev zbora, zlasti iz Tržiča, iz vasi na obronkih Udin boršta, iz Pristave Jože Gradišar, Lojze Hiršenfelder in Rudi Purgar, iz Zg. Veternega pa Jernej Slapar. Dva udeleženca zbora iz Križ, Ludvik Rovtar in Andrej Rozman, sta po akcijah odšla na desno stran Save in se tam pridružila Cankarjeve-mu bataljonu.

ZBOR GOLNIŠKIH AKTIVISTOV OF 31. JULIJA 1941

31. julija 1941 zvečer je bil na Golniku nad cesto Golnik—Križe, okrog 120 m zahodno od

glavnega odcepa v bolnišnico, zbor aktivistov OF. Udeležilo se ga je okrog 30 aktivistov z Golnika, Gorič, Seničnega in Gozda. Organizirali so ga borci Tržiške čete, vodil ga je predvojni revolucionar in borec Tržiške čete Ivan Štucin iz Tržiča. Na zboru so razpravljali o pričetku oboroženega upora, o prvih akcijah, ki jih je to noč pripravljala Tržiška četa, in o pripravljenosti udeležencev na sodelovanje v narodnoosvobodilnem gibanju itd. Ta večer sta se Tržiški četi pridružila udeleženca zbora Leopold Zorzut in Jože Kranjc, delavca na Golniku, ki sta že ponoči sodelovala v akcijah te čete; skupina mladincev, prav tako udeležencev zbora, pa je isto noč na cesti Golnik—Senično požagala telefonske drogeve. Skupaj z dupljanskimi aktivisti OF so pripravljali tudi napad na žandarmerijsko postajo Golnik, ki pa ni mogel biti izveden.

Na kraju zbora golniških aktivistov OF stoji spominsko obeležje, odkrito leta 1981.

ZBOR DUPLJANSKIH AKTIVISTOV OF 31. JULIJA 1941

31. julija 1941 zvečer je bil pod robom Udin boršta pri nekdanjih Boltarjevih bajtah (nad sedanjo osnovno šolo) v Dupljah zbor aktivistov OF, ki se ga je udeležilo okrog 30 aktivistov iz Dupelj, Podbrezjij in Žiganje vasi. Udeleženci tega zbora so bili večinoma člani predvojnega Društva kmečkih fantov in deklet v Dupljah. Zbor so organizirali borci Tržiške čete, vodil ga je predvojni revolucionar in organizator narodnoosvobodilnega gibanja v Dupljah in okolici Tine Teran. Na zboru so razpravljali o prvih akcijah, ki jih je to noč pripravljala Tržiška četa, in o pripravljenosti udeležencev na sodelovanje v narodnoosvobodilnem gibanju itd. Tržiški četi so se že prej pridružili domačini iz Dupelj: brata Tine in Stane Teran ter Janez Perko, na zboru pa še Peter Debeljak. Udeleženci zbora bi morali to noč med Podbrezjami in Podtaborom pretrgati telefonske zveze in skupaj z golniškimi aktivisti OF sodelovati v napadu na nemško žandarmerijsko postajo na Golniku, do česar pa

TINE TERAN, r. 4. 2. 1909 v Zg. Dupljah, čevljarški pomočnik, zaposlen kot tekstilni delavec v Jugobruni v Kranju, kjer je bil med organizatorji tekstilne stavke, nato v delavski tekstilni zadruzi na Otočah. Od 1934 član KP. Zelo delaven v Svobodi oziroma Vzajemnosti v Kranju, v Dupljah 1937 organiziral in vodil Društvo kmečkih fantov in deklet in leta 1938 ustanovil tudi partijsko organizacijo. Od 1938 član OK KPS Kranj. Organizator NOG v Dupljah in okolici. Po napadu Nemčije na Sovjetsko zvezo odšel v ilegalo, 26. julija 1941 se pridružil Tržiški četi, nato bil v Storžiškem bataljonu, od 15. decembra 1941 pa v Kokrški četi. Padel je 16. aprila 1942 na Letencah. Očeta Alojza in mater Ano so Nemci leta 1942 odvlekli v taborišče, kjer sta 1943 umrla.

zavoljo nepredvidenih ovir ni prišlo.

Kraj zbora dupljanskih aktivistov OF bo obeležen v okviru programa spominske ureditve Udin boršta.

NAPAD NA ŽANDARMERIJSKO POSTAJO KRIŽE

V noči od 31. julija na 1. avgust 1941 so borci Tržiške čete in nekateri udeleženci že omenjenih zborov aktivistov OF odšli v napad na okupatorja in njegove pomagače in tako na obronkih Udin boršta začeli upor. V Križah, v hiši št. 11, so z mitraljezom in puškami napadli nemško žandarmerijsko postajo, z ročnimi bombami pa stanovanje nemškega občinskega komisarja Primožiča in še nekega sodelavca okupatorja. Na Slemenu, na cesti Križe—Golnik, in ob železniški progi Retnje—Tržič so požagali telefonske drogove, ena od skupin pa je v Pristavi na križišču pred Primožkovo gostilno zašla v nemško zasedo in je prišlo do streljanja. V Tržiču so napadli nemškega občinskega komisarja in petokolonaša Nikolaja Klemenca, zažgali Strtihtovo žago, ki je obratovala za

okupatorja, mizarско delavnico nemškega podjetja pri gradnji ceste Ljubelj—Naklo, v Podljubelju pa požagali telefonske drogove in s tem prekinili zvezo Kranj—Celovec.

S temi napadi in pripravljenostjo borcev Tržiške in Kranjske čete je bila na obronkih Udin boršta prižgana iskra upora proti okupatorju, iskra, ki v dolgem štiriletnem obdobju na tem območju ni več ugasnila. Plamen upora je postajal vse močnejši, dokler ljudstvu na obronkih Udin boršta in slovenskemu ter jugoslovanskim narodom pod vodstvom Komunistične partije in tovariša Tita ni prinesel zmage in svobode.

Hiša v Križah 11, ob cesti proti Pristavi, kjer je bila napadena nemška žandarmerijska postaja, bo obeležena v okviru programa spominske ureditve Udin boršta.

PARTIZANSKO TABORIŠČE V LETIH 1941-1942 V KAPNIKU NAD DUPLJAMI

V Kapniku, pod previsom skalnate pečine, na skrajnem severnem delu doline oz. potoka Želina, je bilo v prvem obdobju narodnoosvobodilnega boja pomembno zbirališče, ta-

JERNEJ SLAPAR, r. 23. 8. 1916 v Zg. Veternem pri Križah, čevljarški pomočnik. Od 1939 član KP. Po okupaciji se vključil v OF, na zboru tržiških in okoliških aktivistov OF 31. julija 1941 se pridružil Tržiški četi, nato bil v Storžiskem in Cankarjevem bataljonu. Udeleženec dražgoške bitke. Izredno hraber borec in mitraljezec. Padel 21. januarja 1942 na Ostrem vrhu nad Železniki. — Na hiši št. 7 na Zg. Veternem je vgrajena spominska plošča, odkrita leta 1957.

borišče in izhodišče partizanov za njihovo politično in akcijsko delovanje v okolici Udin boršta.

V Kapniku je bilo že julija 1941 skrivališče aktivistov OF iz Naklega, Strahinja in Cegelnice, ki so se tja zatekli pred nevarnostjo gestapovskih aretacij.

Po napadu na Verbičevo koč pod Storžičem in na Dobrči v začetku avgusta 1941 so se borci Storžiskega bataljona zbirali in zadrževali v Kapniku. Izvršili so akcijo na Kokrici, kjer so požgali žago, ki je delala za okupatorja, v Križah uničili električno centralo in telefonsko napeljavo, na pohodu pa se v Kokri spopadli z Nemci. Oktobra 1941 so odšli onstran Save v Cankarjev bataljon in tam sodelovali v decembrski vstaji 1941 na Gorenjskem.

Septembra 1941, ko so se borci Storžiskega bataljona krajši čas zadrževali tudi severovzhodno nad Kapnikom, so bili izdani. Prijavil jih je sin kriškega župana, ki je naletel na partizanskega stražarja. Nemci so brž organizirali zasledovanje in ko so tam našli še sledove njihovega kurišča in hrane, so se pričeli znašati nad vaščani Dupelj. S policijo so jih nagnali v sredo vasi, jih zastražili z mitraljezi, nato pa vaščanom grozili, da jih bodo postrelili

in jim požgali vas, če bodo podpirali partizane v Udin borštu. Od konca januarja do 22. marca 1942 se je v Kapniku zadrževala skupina borcev Janeza Perka, domačina iz Dupelj, ki se je po dražgoški bitki vrnil v Udin boršt. V skupini so bili še Jože Fink, Peter Debeljak, Stanko Mlakar in Tonček Zupan. Februarja in marca 1942 so se Perkovi skupini v Kapniku pridružili Ivan Stroj in Stane Pavlin iz Podbrezij, Janjo Pucelj in brata Lado ter Slavko Smuk iz Kranja, ki so se umaknili pred množičnimi gestapovskimi aretacijami aktivistov OF v Kranju in okolici.

22. marca 1942 je prišla v Kapnik tudi Kokrška četa, ki se je od ustanovitve 10. decembra 1941 zadrževala na levi strani reke Kokre pod Krvavcem, v vaseh v okolici Šenčurja in v Vogljanski gmajni; njej se je tu brž pridružila Perkova skupina. V Kapniku se je četa zadrževala do 24. marca 1942, ko so od aktivistov v Dupljah zvedeli, da so tega dne Nemci odšli zasledovat partizane v Udin boršt. Borci so odšli na položaje na robove severno nad Kapnik in Nemce po krajšem napadu v jurišu pognali v beg.

Prostor in dostop do taborišča pod skalnatimi pečinami v Kapniku bo urejen in obeležen v okviru programa spominske ureditve Udin boršta.

TABORIŠČE IN SPOPAD KOKRŠKE ČETE APRILA 1942 NAD LETENCANI

Po spopadu z Nemci nad Kapnikom se je Kokrška četa preselila na vzhodno stran Udin boršta, nad Letence (do taborišča je najlažji dostop iz Letenc po 1 km dolgi gozdni poti, ki vodi v Boršt med hišama št. 13. in 20). V tem taborišču so se četi pridružili številni novi borci-aktivisti OF, ki so spomladi prihajali v partizane iz Kranja, Tržiča in okolice. Z dotokom novih borcev je četa narasla na 52 mož. Iz taborišča so borci odhajali v akcije pod Dobrčo, v okolico Tržiča in pod Storžič. Med drugim so 27. marca 1942 v Zadragi pri Dupljah kaznovali Franca Kuharja in njegovo ženo, ker sta Nemcem prijavila partizane, da med Zadrago in Zg. Dupljami hodijo iz Udin boršta in nazaj, zaradi česar so Nemci postavili zasedo in v napadu hudo ranili borca čete Janka Puclja in še nekega partizana. 14. aprila 1942 so odšli na Zg. Brnik pri

Cerkljah, kjer so ob večji prehranjevalni akciji ubili tri Nemce, jim zaplenili orožje in v času policijske ure napadli osebni avtomobil, ki je sredi noči pripeljal v vas. V avtomobilu sta bila dva mrtva, dva hudo ranjena. Naknadno so ugotovili, da to niso policisti, temveč okupatorju naklonjeni Slovenci. Te akcije, zlasti še zadnja sredi ravnine in v neposredni bližini Kranja, so Nemce močno vznemirile, saj so prav tedaj oznanjali, da so pozimi uničili vse partizane.

Po napadu na Zg. Brniku so Nemci naslednji dan preiskali nižinske gozdove vzhodno od Kranja. Ker partizanov tam niso našli, so 16. aprila 1942 z okrog 3.000 policisti in z drugimi silami obkolili Udin boršt in napadli Kokrško četo. Namerov sovražnika je četa odkrila šele sredi dneva, ko so se njene izvidniške patrulje že spopadle s posameznimi skupinami Nemcev, ki so prodirali v notranjost Udin boršta. Po daljšem in spretnem manevriranju in ko je bilo sovražnika opaziti že vsenaokrog, se je četa v poznih popoldanskih urah nad Letencami, v nekdanjem zaselku Kamnjek, nameravala prebiti iz obroča okrog Udin

boršta. Toda ker je že v prvi skupini v preboju padlo pet borcev, nadaljnji preboj podnevi in zvečine po čistini pa bi terjal preveč žrtev, so borci odstopili od prvotne namere. Zavzeli so položaje na grebenu severno nad taboriščem in nekaj sto metrov od vzhodnega roba Boršta, da bi dočakali bližajočo se noč. Na teh položajih so se partizani nato spopadali in odbijali Nemce, ki so jih naskakovali iz smeri Letenc. Ker pa je bil pritisk sovražnika vse močnejši, partizanski položaji pa razpotegnjeni po dolžini, je sovražniku po več zaporednih naskokih uspelo na sredini položaje prebiti in četo ločiti v dve skupini. Toda ker je ob spopadih na položajih že nastopila noč, so partizani svoj trenutni cilj dosegli, saj so napadi Nemcev z nočjo prenehali. Pričeli so se umikati na robove Udin boršta v pojačano zavarovanje, hajko znotraj Boršta pa nadaljevali naslednje jutro. Najštevilnejša skupina borcev, okrog 30, se je ponoči usmerila v preboj proti severu, proti Kriški gori in Storžiču. Toda ko so borci na tej poti odkrili, da Nemci z nenehnimi prevozi moštva utrjujejo obroč prav na tem delu pod gorami, so pre-

boj preusmerili proti jugu, na kranjsko polje in iz obroča prišli brez strela. Da ni prišlo niti do streljanja, je pripomogel nemški stražar, ki je »neznance« ob prvih korakih čez cesto Naklo — Kokrica v koroški slovenščini najprej pričel zaustavljati s klicom »Stoj!«, ko je pa videl, da gre čez cesto večja kolona partizanov, je pričel močno poklašjevati, da prehoda čez cesto ne bi slišal sosednji stražar. Tako je tej najštevilnejši skupini uspelo priti iz obkoljenega Udin boršta ponoči brez strele in ne da bi nemško poveljstvo zasledovanja to sploh vedelo.

V OKROGELSKO JAMO

Povsem drugačno pot je doživela druga skupina, v kateri je bilo 15 borcev. V svojih vrstah je imela dva ranjenca, člana pokrajinskega komiteja SKOJ za Slovenijo in sekretarja SKOJ za Gorenjsko Staneta Žagarja ml., ki se je ta čas ponovno zadrževal v Kokrški četi in bil hudo ranjen v peto, ter Janeza Perka, ki je bil laže ranjen. Ker so morali ranjenega Žagarja nositi, so se odločili, da ga skrijejo pod večje vejevje, Perko, ki je dobro poznal Udin boršt, pa se je sam zavle-

kel v neko skrivališče. Skupina, manjša in brez ranjencev, dobro gibljiva, je čez dan ostala v Borštu. Umaknila se je na zahodno stran, kjer jih Nemci kljub hajkanju ves dan in streljanju vsepovprek niso našli. V noči od 17. na 18. april 1942, ko so Nemci hajkanje opustili, so prišli po ranjenega Žagarja, ga odnesli v Duplje k aktivistu Lojzetu Zupanu, sami pa izmučeni in v dogovoru z njim odšli v jamo vrh savske struge pri Okroglem. Naslednjo noč, ko so se že pripravljali na odhod iz jame, se je za njimi z berglami privlekel še Žagar, ki se je medtem s svojim prijateljem in sodelavcem skojevcem dogovoril za zdravniško pomoč v bližini jame. Ker pa Žagar zaradi razbolele noge ni mogel na zvezo, so sodelavca, ki naj bi bil zanesljiv in pripravljen pomagati, pripeljali v jamo. To je bilo usodno. Namesto nadaljnje pomoči, ki jo je obljubil, je odšel na gestapo, jih prijavil in Nemci so partizane v jami 21. aprila 1942 obkolili. Enemu, ki je bil tedaj zunaj jame, je uspelo skočiti v Savo in se rešiti, trinajsterica pa je z nadvse junaškim zadržanjem in bojem v jami vztrajala dva dni. Nemci so poskušali vse,

da bi partizani v brezizhodnem položaju v jami klonili in bi jih dobili v roke žive. Zato so jih najprej pozivali k predaji, jim obljubljali prostost, nato pa napadli s topovi, ki so jih postavili onkraj Save, z minami, ki so jih skušali spraviti v jamo, z dimom goreče slame itd. Končno so morali drugi dan boja pripeljati kompresorje in jamc razstreljevati. Toda borci, ki so v jami imeli že dva padla tovariša, niso klonili. Z vzkliki svobodni Sloveniji, Komunistični partiji in s petjem Internationale so vztrajali do poslednjega naboja. Šest se jih je ustrelilo, da ne bi prišli živi v roke sovražnika, petim to ni več uspelo. Omamil jih je strupeni plin, ki so ga po ceveh pričeli spuščati v jamo, in zasuile so jih eksplozije skalnate stene. Po končanem boju so jih odkopali in nezavestne odpeljali v begunjske zapore. Tam se eden iz nezvesti ni več prebudil, tri so ustrelili, le mlademu Stanku Mlakarju so namenili drugačno vlogo. Hoteli so ga pridobiti za sodelovanje, da bi poiskal preostale borce čete in jih prijavil. Mlakar je ponudbo izkoristil, nato pa se vrnil v četo in vse to povedal. Postal

je ponovno mitraljezec, nato pa politkomisar čete. Ko so ga čez pol leta, po dvodnevnem boju v obkoljenem Udin borštu, ponovno zajeli Nemci, se je sam ustrelil.

Taborišče nad Letencami bo obnovljeno in obeleženo v okviru programa spominske ureditve Udin boršta. Pri jami na Okroglem stoji spomenik padlim borcem, odkrit 22. aprila 1955, o boju junaške trinajsterice pa je aprila 1982 izšla v tej zbirki spominska knjižica z naslovom Okrogelska jama. Napisal jo je Ivan Jan.

BORCI KOKRŠKE ČETE, PADLI 16. APRILA 1942 NA LETENCAH

Ob preboju 16. aprila 1942 iz obkoljenega Udin boršta so na Letencah, pri nekdanjem zaselku Kamnjek, padli naslednji borci Kokrške čete:

Tekstilni delavec Tine Teran (1909), član okrožnega komiteja Kranj od 1938, organizator NOG v Dupljah in okolici, borec Tržiške čete in Storžiškega bataljona.

Čevljarski delavec Jože Fink (1916), sekretar MK SKOJ Tržič, udeleženec V. državne konference SKOJ na Mali planini nad Kamnikom, organizator

NOG v Križah in udeleženec dražgoške bitke.

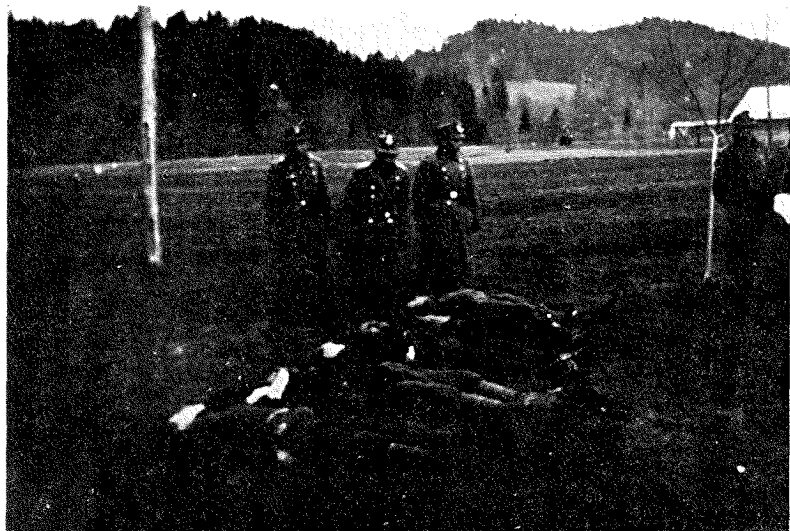
Mizarski pomočnik Stane Bečan (1913), organizator NOG v Tržiču, kot član okrožnega komiteja KPS Kranj udeleženec posvetovanja vojaških in političnih predstavnikov Gorenjske v Bukovščici v Selški dolini, ki je sprejelo sklep o decembrski vstaji, in prvi komandir Kokrške čete.

Tekstilni delavec Karel Bečar (1915), Stankov brat, član KP in aktivist OF.

Borci Kokrške čete, padli na Letencah.

Delavec v tovarni Runo v Tržiču Slavko Šveglj, član SKOJ in aktivist OF, star komaj 16 let.

Skupina se je iz Udin boršta prebijala pri ceglarnici Jožeta Šveglja na Letencah 18, pod njo uspešno prešla cesto in potok Golnišnico, na levem bregu, na travniku »Hrovatovca«, pa so jih z nasprotnega roba gozda iznad Švegljeve hiše pokosili nemški mitraljezi. Ob tem napadu na borce Kokrške čete so Nemci v sosednji hiši Jožeta Šveglja ustrelili 77-letnega domačina Luko Podakarja. Streli so ga zadeli skozi

leseno steno njegove hiše, ko je sedel ob peči.

Spominsko obeležje padlim borcem Kokrške čete stoji sredi Letenc, odkrito je bilo leta 1959. Podakarjevo ime pa je vklesanc na osrednjem spomeniku padlih borcev in drugih žrtev v Goričah.

ODHODI DOMAČINOV V KOKRŠKI ODRED

Velik delež oboroženemu partizanskemu boju so dali prebivalci z obronkov vasi Udin boršta tudi v letu 1942, ko je bil ustanovljen Kokrški odred. V ta odred so 5. julija 1942 odšli aktivisti OF iz Dupelj Albin, Ciril in Janez Brejc, Jože Černivec, Vinko Debeljak, Anton Eržen, Ignac Močnik, Jože Pance, Anton in Andrej Perko, Anton Rozman, Andrej in Janez Toporš ter Lojze Zupan Peter, iz Retenj Ciril in Miha Meglič; iz Seničnega Jože Janc, 7. julija 1942 pa iz Gorič Oskar Peršolja in Izidor Kuljad. Dupljanci so bili po večini člani predvojnega Društva kmečkih fantov in deklet in člani pevskega zbora »Dupljanski zvon«, ki je že od leta 1930 deloval v naprednih vrstah. S tem zborom je Kokrški

JOŽE GRADIŠAR, r. 15. 7. 1897 v Sp. Dupljah, čevljar, zaposlen v tovarni Peko. Že od 1931 član KP v Pristavi, kjer je živel. Zaradi sodelovanja v ilegalnih partijskih prehodih čez Karavanke bil z več drugimi komunisti zaprt v beograjski Glavnjači. Partijsko deloval v Pristavi, v Tržiču ter v Dupljah. Na zboru tržiških in okoliških aktivistov OF 31. julija 1941 se pridružil Tržiški četi. Padel kot borec Storžiškega bataljona 5. avgusta 1941 ob nemškem napadu na Verbičevo kočjo pod Storžičem.

odred pridobil v kulturnem in propagandnem pogledu, pevci pa niso nastopali samo med

partizani, temveč tudi po vaseh pod Storžičem.

Od 19 borcev domačinov, ki so se v začetku julija 1942 pridružili Kokršskemu odredu, jih je septembra 1942 v Udin borštu padlo 14 oz. bilo zajetih in končalo v nemških taboriščih. Zaradi odhodov v partizane se je okupator maščeval nad njihovi svojci. Vse družine, ki so imele dotlej svojce v partizanih, so to poletje izgnali v

Nemški avtomobil, uničen ob napadu v Bistrici.

nemška taborišča, odkoder se mnogi niso vrnili.

STRELJANJE TALCEV 10. JULIJA 1942 NA GOLNIKU IN V GORIČAH

9. julija 1942 so borci Kokrškega odreda na Golniku kaznovali dva domačina, sodelavca okupatorja, v Goričah pa enega. Naslednji dan so Nemci iz maščevanja ustrelili 10 talcev, pet na Golniku, pet v Goričah. Talce so pripeljali iz begunj-

skih zaporov. Njihova imena niso znana.

Spominsko obeležje talcem, ustreljenim na Golniku, stoji neposredno pod vasjo Golnik, ob levi strani ceste Goriče—Golnik, odkrito je bilo leta 1981; spominska plošča talcem v Goričah je vgrajena v oporni cestni zid, odkrita je bilo leta 1945.

NAPADI BORCEV KOKRŠKEGA ODREDA 25. JULIJA 1942

25. julija 1942 so borci Kokrškega odreda na Kriškem polju na cesti Duplje—Križe napadli osebni avtomobil, v katerem so se vsako jutro vozili gestapovci iz Kranja v Tržič. Ker sta partizanom odpovedala oba mitraljeza, težki in lahki, napad ni uspel. Ranjen je bil le en gestapovec, avtomobil pa se je odpeljal naprej proti Tržiču.

Naslednji dan zjutraj so Nemci iz maščevanja ob cesti Duplje—Križe v Retnjah ustrelili 21 talcev: 20 iz begunjskih zaporov, enega pa so pobrali kar s ceste v Retnjah.

Po jutranjem neuspelem napadu na Kriškem polju so se borci Kokrškega odreda umaknili v Udin boršt nad Sp. Duplje,

ob mraku pa na klancu v Bistrici, ob cesti Kranj—Jesenice, napadli nemško policijsko kolo-
no 80 motornih vozil, ki je iz gornjega dela Gorenjske in Koroške čez Kranj hitela na hajko nad 2. grupo odredov v Selško dolino in na Jelovico. V napadu so partizani uničili štiričlansko posadko osebnega avtomobila, v katerem je bil štab kolone s komandantom policijskega smučarskega odreda na Bledu kapetanom Maxom Schädlichom; zaplenili so del orožja in dokumente o hajki, avtomobil pa zažgali. Ko so partizani pobirali orožje in dokumente, so jih iz ozadja kolone napadli policisti, vendar partizani niso imeli žrtev.

Še isti večer so nacisti v Bistrici ustrelili 9 domačinov in požgali 3 njihove domove, čez tri dni pa so iz begunjskih zaporov pripeljali in postrelili še 50 talcev.

Podobno so se Nemci to poletje na Gorenjskem maščevali skoraj za vsako partizansko akcijo; z vsemi sredstvi in za vsako ceno so hoteli zaustaviti in uničiti narodnoosvobodilni boj. Zato poletje 1942 na Gorenjskem ni brez vzroka znano kot obdobje najhujšega, najbolj krvavega okupatorjevega na-

PAVLA MEDE KATARINA, rojena 29. 6. 1919 v Strahinju pri Naklem, tekstilna delavka. Že pred vojno v naprednem delavskem gibanju. 26. julija 1941 se je pridružila Kranjski četi, nato v Storžiškem bataljonu, Šercerjevem bataljonu, Notranjskem odredu in v 2. grupi odredov. Na pohodu te grupe z Dolenjske na Štajersko na Jelovici ranjena. Po prihodu na Štajersko postala komandir ženskega voda v Pohorskem bataljonu. Skupaj z borci tega bataljona padla 8. jan. 1943 na Osankarici. Narodna junakinja. — Na hiši št. 37 v Strahinju je njej in možu Rudiju vgrajena spominska plošča, odkrita 1. 1957.

RUDI MEDE GROGA, Pavlin mož, r. 9. 4. 1909 v Strahinju pri Naklem, delavec v tovarni gume v Kranju. Od 1937 član KP. Na njegovem domu in pri bratu Gabrijelu v Strahinju, članu KP od 1936, so bili sestanki in posvetovanja komunistov in njihovih simpatizerjev. 26. julija 1941 se je pridružil Kranjski četi. Pozneje je bil v Storžiškem bataljonu, 2. štajerskem bataljonu in v 2. grupi odredov. Tu je bil komandir 1. čete 1. bataljona Savinjskega odreda, nato komandant legendarnega Pohorskega bataljona. Padel v junaškem boju tega bataljona 8. januarja 1943 na Osankarici na Pohorju.

silja. Okupator je v svoji nemoci divjal in se znašal zlasti nad civilnim prebivalstvom; samo julija 1942 je na območju delovanja Kokrškega odreda postrelil nad 250 talcev in požgal nad 70 domov.

Na kraju streljanja talcev v Retnjah stoji spomenik, odkrit leta 1962; v Bistrici so na kraju nekdanjih domov ustreljenih domačinov vgrajene tri spominske plošče; na kraju streljanja 50 talcev pa stoji skupno spominsko obeležje — dan streljanja na obeležju ni točen; vsa ta obeležja so bila odkrita v letih 1962—1967.

PREHOD DELA 2. GRUPE ODREDOV SKOZ UDIN BORŠT

12. avgusta 1942 se je po več kot mesec dni dolgi poti z Dolenjske na Štajersko zadrževal v Udin borštu del 2. grupe odredov z nad 100 borci. Sestavljali so ga 2. (Simonov) bataljon Savinjskega odreda in štab grupe, v katerem so bili znani slovenski komandanti in komisarji Franc Rozman Stane, Dušan Kveder Tomaž, Peter Stanke Skala in Alojz Kolman Marok. Na tej poti, polni neprestanih bojov v Poljanski in Selški dolini ter na Jelovici, so v

noči od 11. na 12. avgust 1942 nad Zg. Besnico nad Kranjem prešli Savo, nato pa čez Dobravo in med Strahinjem in Sp. Dupljami prišli v Udin boršt. Med borci je bil tudi poznejši komandant Pohorskega bataljona domačin Rudi Mede Groga, ki se je ponoči oglasil pri sorodnikih v Strahinju. Čez dan so se zadrževali v Kapniku, zvečer pa pod Tenetišami in Predvorom nadaljevali pot čez Krvavec na Štajersko. Toda že naslednji dan, 13. avgusta, so jih nad Davovcem pod Krvavcem iz zasede napadli nemški policisti in raztrganci; v boju je obležalo 16 njihovih borcev.

V noči od 28. na 29. september je na svoji poti z Dolenjske na Štajersko šla skoz Udin boršt tudi Aleksandrova četa 2. grupe odredov. Četo je sestavljalo 36 borcev, ki so po bojih julija in v začetku avgusta 1942 ostali za glavnino 2. grupe odredov na desni strani Save. Savo so prekoračili pod Otočami, nato pa čez Ljubensko gmajno odšli v Udin boršt in naprej čez Veliko gmajno in mimo Senčurja v okolico Kamnika.

FRANC BUKOVEC,
KOMANDIR ČETE V
KOKRŠKEM ODREDU,
PADEL NA POLICI PRI
NAKLEM

24. oktobra 1942 je na Polici pri Naklem, pri sedanji delavnici cementnih izdelkov, padel mizar Franc Bukovec-Pepe Gaber (1917) iz Tabora v Savinjski dolini. Prvoborec, ki je iz Molniške čete prišel za komandirja čete v Polhograjskih Dolomitih, prostovoljno odšel na Gorenjsko in postal komandir 3. čete 2. bataljona Kokrškega odreda. 17. oktobra 1942 so ga Nemci ujeli pri Vogljah. Soborca Janka Beleharja Smrekarja so 24. oktobra v Šenčurju obesili, Bukovca pa ta dan odpeljali iz kranjskih zaporov v Begunje. Na Polici pri Naklem je skočil iz drvečega avta, toda pokosili so ga rafali nemškega mitraljeza. Pokopan je bil na mestu uboja, po vojni pa prekopan v kranjsko pokopališče.

Kraj smrti Franca Bukovca bo obeležen v okviru programa spominske ureditve Udin boršta.

Viri:

Podatki so povzeti iz ugotovitev komisije za ugotavljanje krajev spopadov, padlih borcev, talcev

in sploh dogodkov delavskega revolucionarnega gibanja in narodnoosvobodilnega boja na območju Udin boršta, ki je 1931 in 1982 delovala pod vodstvom podpisanega pri odboru za spominsko ureditev Udin boršta; iz zapisov Franca Tišlarja in nemških dokumentov o Tržiški četi in njenih akcijah, ki se hranijo v Tržiškem muzeju; iz knjige Ivana Jana: Kokrški odred I, iz Zbornika Goriče 1955. — Dopolnjeni so s spomini avtorja ter s podatki Toma Brejca Pavla (ki jih je dal avtorju po vojni), Staneta Toplaka (Kranj), Karla Kravcarja (Bistrica—Tržič), Franca Ribnikarja Lenarta (Kranj), Marije Petkove (Tržič), Petra Zaplotnika (Prištava—Tržič), Alojzije Gregorč (Zg. Veterno), Jožeta Šveglja (Letence), Franca Fistra (Naklo), Petra Grašiča, Lojzeta Verdirja in KO ZB NOV Duplje ter drugih.

Franc Štefe Miško

Dvodnevni boj Kokrškega bataljona septembra 1942

Kokrški odred je nastajal od prvih dni junija 1942, za dan njegove ustanovitve pa štejemo 18. junij 1942. Ustanovljen je bil na Kališču pod Storžičem. Ta dan je bil ustanovljen tudi 2. bataljon — Kokrški (dalje imenovan le tako), medtem ko je 1. bataljon Kokrškega odreda — Kamniški, deloval že od srede maja 1942. Že njegovo ime pove, da je deloval na kamniškem območju in se nikoli ni združil z drugim. Vsak je moral pokrivati svoje določeno ozemlje.

Kokrški bataljon je ob ustanovitvi štel okoli 110 borcev, ki so bili razporejeni v tri čete. Razmeroma (za tedaj) je bil tako številen zato, ker je bil okrepljen z borci, ki so prišli iz »Ljubljanske pokrajine«, ter z borci iz Kamniškega bataljona, ki so bili razporejeni v 2. četo. Prvi komandant (bataljona) je bil Franc Šiška Črto, prvi politkomisar pa Anton Štefe Kostja.

Toda to, 2. četo Kokrškega bataljona — Krvavško imenovano, je sovražnik s pomočjo prvih organizatorjev bele garde (Vitko in Alojz Mejač, graščak Rado Hribar in drugi) razbil že v avgustu 1942. Tako sta ostali (razen redkih iz 2. čete) le še 1. in 3. četa, ki sta v glavnem de-

lovali skupaj. Tudi 12. septembra 1942 (sobota) sta se odpravili skupaj v akcijo. Bataljonski poveljnik je bil še vedno Franc Šiška Črto, novi politkomisar pa ljubljanski študent Leon Skapin Lado, kajti Anton Štefe Kostja je bil postavljen za namestnika odrednega politkomisarja.

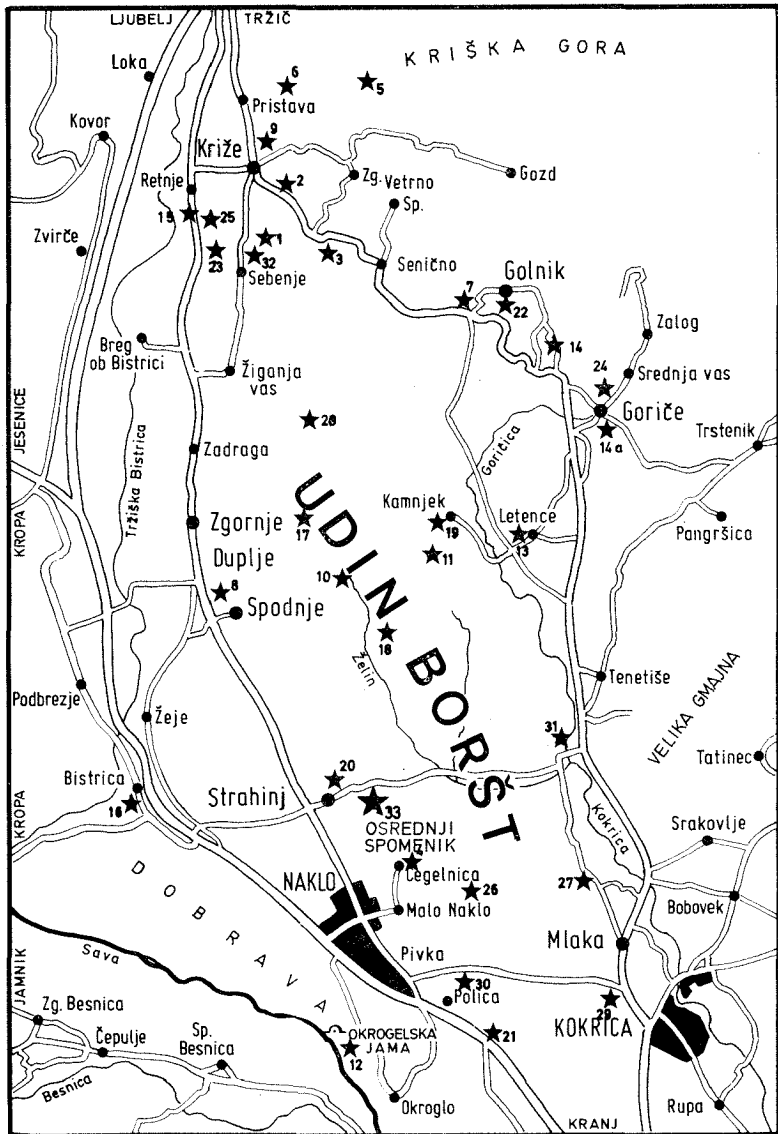
V času septembrske akcije je Kokrški bataljon štel okoli 75 bork in borcev, ki so bili razporejeni v dve četi.

PO MOKO IN NAD DUPLJANSKO OROŽNIŠKO POSTAJO

Po trdih spopadih in manevriranju med veliko poletno nemško ofenzivo 1. 1942 se je bataljon, ki se je zadrževal za Storžičem, moral oskrbeti s hrano. Izvršiti je kanil tudi vojaško akcijo, da bi s tem prebivalcem in sovražnikom dokazal, da gorenjski partizani kljub hudim izgubam niso uničeni. Poveljstvo se je odločilo za nabavo moke v Smukovem mlinu v Retnjah ob strugi Tržiške Bistrice pa tudi za napad na orožniško postajo v Dupljah. Izbralo je soboto in nedeljo (12. in 13. september), računajoč, da bo sovražnikova čuječnost ta dva dneva manjša. Oba štaba —

odredni in bataljonski — sta skupaj izdelala natančen načrt, po katerem naj bi bataljon večer 13. septembra dočakal prikrit na pobočjih Kriške gore.

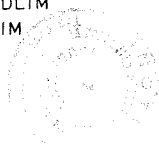
Na pot izza Storžiča je odšlo 65 borcev, med njimi šest iz 2. grupe odredov (Kranjčev bataljon), ki se je v avgustu prebijala prek Karavank na Koroško in bila pri tem večkrat napadena ter prizadeta. Poveljstvo bataljonske akcije je bilo zaupano hrabremu komandirju 1. čete Janezu Perku, ki je dobro poznal okolico. Sploh so bili v enoti povečini domačini iz tržiške okolice in iz Dupelj, med njimi tudi dva Perkova brata. Ob njem je bil četni politkomisar mladi Stanko Mlakar Cveto, ki je aprila preživel dogodke v Okrogelskijami. Iz poveljstva 3. čete je šel v akcijo tudi politkomisar Alojz Stružnik Jug, iz bataljonskega in odrednega štaba pa politkomisar Leon Skapin Lado ter odredni intendant Stane Teran Nared, domačin iz Dupelj. Četni poveljnik je bil tudi Ignac Kamšek Kolja, ki je pripadal izgubljenim borcem Kranjčevega bataljona 2. grupe odredov. Na rob gozdov Kriške gore je bataljonska kolona prišla še za dne, zato je tam poča-

UDIN BORŠT

SKICA KRAJEV PADLIH BORCEV, AKTIVISTOV IN TALCEV TER DRUGIH DOGODKOV DELAVSKO REVOLUCIONARNEGA GIBANJA IN NARODNOOSVOBODILNEGA BOJA, KI SO, OZIROMA BODO OBELEŽENI IN VKLJUČENI V SPOMINSKO OBMOČJE UDIN BORŠT.

- 1 TITOVA POT – SEBENJE
- 2 POSVETOVANJE TRŽIŠKIH KOMUNISTOV – KRIŽE
- 3 SKLEP O PRIČETKU UPORA – SLEME
- 4 USTANOVITEV KRANJSKE ČETE – CEGELNICA
- 5 USTANOVITEV TRŽIŠKE ČETE – VETERNO
- 6 ZBOR TRŽIŠKIH IN OKOLIŠKIH AKTIVISTOV OF – PRISTAVA
- 7 ZBOR GOLNIŠKIH AKTIVISTOV OF
- 8 ZBOR DUPLJANSKIH AKTIVISTOV OF IN SPOMENIK 30 PADLIM
- 9 NAPAD NA ŽANDARMERIJSKO POSTAJO KRIŽE IN SPOMENIK 82 ŽRTVAM
- 10 PARTIZANSKO TABORIŠČE KAPNIK
- 11 TABORIŠČE IN SPOPAD KOKRŠKE ČETE – LETENCE
- 12 BOJ TRINAJSTERICE V OKROGELSKI JAMI
- 13 PADLI BORCI KOKRŠKE ČETE – LETENCE
- 14 USTRELITEV 10 TALCEV GOLNIK – GORIČE (2 SPOMENIKA)
- 15 USTRELITEV 21 TALCEV – REINJE
- 16 USTRELITEV 59 TALCEV – BISTRICA
- 17 POČIVALIŠČE IN PRVI SPOPADI BORCEV KOKRŠKEGA BATALJONA
- 18 JUTRANJI SPOPAD BORCEV KOKRŠKEGA BATALJONA
- 19 ZADNJI SPOPAD BORCEV KOKRŠKEGA BATALJONA
- 20 GROBIŠČE BORCEV KOKRŠKEGA BATALJONA
- 21 FRANC BUKOVEC, PADEL – POLICA
- 22 REŠEVANJE RANJENE PARTIZANKE – GOLNIK
- 23 LUDVIK ŠVEGLJ – KONRAD, PADEL – SEBENJE
- 24 ALOJZ ZUPAN-PETER, PADEL – GORIČE IN SPOMENIK 49 PADLIM
- 25 PETER ZUPAN, PADEL – KRIŠKO POLJE
- 26 PETER ZUPAN, UBIT – OT POLJANA
- 27 MIRKO ZAGRAJŠEK-STEVO, PADEL – MLAKA
- 28 IGNAC LONČAR, PADEL – OT POLJANA
- 29 ALOJZ ŠKULJ, USTRELJEN – KOKRICA IN SPOMENIK 12 PADLIM
- 30 IVAN ŠPAROVEC, USTRELJEN – NAKLO IN SPOMENIK 34 PADLIM
- 31 PAVLA AŽMAN-JASNA IN FRANC BETON, PADLA – TENETIŠE
- 32 ZAKLJUČNI BOJI ZA OSVOBODITEV – SEBENJE
- 33 OSREDNJI SPOMENIK V UDIN BORŠTU – STRAHINJ

kala na temo. Čeprav ni bilo opaziti kake nevarnosti, so bili previdni. Pred tremi dnevi (9. septembra) so nemški policijski oddelki na Jelovici pobili 25 borcev Selške čete, nekaj pa so jih ujeli. Med padlimi je bil tudi narodni heroj Jože Gregorčič Gorenjc, komandant 1. grupe odredov, to je poveljnik gorenjskih partizanov. To je bil hud udarec, vendar borci Kokrškega odreda in bataljona za ta nemški uspeh še niso vedeli. Zato so se ob drznem komandirju Janezu Perku in drugih junakih obnašali in gibali precej brezskrbno.

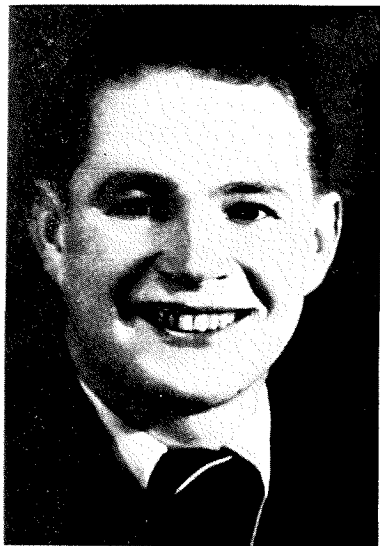
Tako tudi zato, ker je akcija za moko potekala po načrtu. Odnesli so je veliko, večino skrili, nekaj pa nesli s seboj.

Z njo so pri kozolcu na Kriškem polju, kjer so jo uskladiščili, posedli in počivali, komandir Janez Perko pa je vtem odšel na pogovore in poizvedovanje v Duplje. To pa se je zavleklo, da se je začelo že svetlikati nedeljsko jutro. Borci so bili v skrbeh, kako se bodo neopazno vrnili v gozdne strmine nad vasmí, ko se je komandir le vrnil.

In ker jih je lovil dan, se je komandir odločil za spremembo načrta ter bataljon oziroma četi popeljal v bližnji Udin

JANEZ PERKO, r. 18. 5. 1912 na Bregu pri Retnjah, čevljarški pomočnik, od 1939 z družino v Sp. Dupljah. 26. 7. 1941 se je pridružil Tržiški četi, bil v Storžičkem in Cankarjevem bataljonu. Sodeloval v napadu na nemške policiste v Rovtu, udeleženec dražgoške bitke. Nato od 22. 3. 1942 v Kokrški četi. Od 18. 6. 1942 v 2. (Kokrškem) bataljonu Kokrškega odreda; vodil vrsto akcij proti okupatorju in izdajalcem. Avgusta postal komandir 1. čete v istem bataljonu. Drugi dan boja v Udin borštu, 14. 9. 1942, se je ustrelil sam, da ne bi padel sovražniku v roke. 1942 so Nemci požgali očetovo hišo in 68-letnega ustrelili kot talca v Bistrici pri Naklem. — Na hiši št. 26 v Sp. Dupljah je od leta 1980 spominska plošča.

STANE TERAN, r. 19. 1. 1912 v Zg. Dupljah, čevljarški pomočnik. Pod vplivom brata Tineta se je vključil v napredno delavsko gibanje, od 1938 član KP. Po okupaciji sodeloval pri organiziranju NOG, po napadu nacistične Nemčije na Sovjetsko zvezo odšel z bratom v ilegalo. 26. 7. 1941 se pridružil Tržiški četi, nato bil v Storžičkem bataljonu, od 15. 12. 1941 v Kokrški četi, od 18. 6. 1942 v Kokrškem odredu kot član štaba tega odreda. Padel 14. septembra 1942 v Udin borštu. — Na rojstni hiši št. 25 v Zg. Dupljah je vgrajena njemu in bratu Tinetu spominska plošča, odkrita leta 1955.

boršt, kjer mu je bil znan vsak meter. V Udin boršt, kjer naj bi skriti predanili in odkoder bi bilo zvečer v Duplje nad orožnike blizu, jih je odšlo 63. Komandir je vodil borce skozi Žiganje vas, ki je tik ob Borštu. Tedaj pa jih je že prešteval izdajalski vohljač. Verjetno ne le eden, kajti komandirja Janeza Perka so opazili tudi v Dupljah — o čemer so bili Nemci brž obveščeni.

Bataljon z nekaj moke Perko ni vodil daleč v Boršt; ni računal, da kdo ve za njihovo navzočnost, še manj pa, kje so se ustavili. Bataljonska kolona je v Žiganji vasi šla potem mimo hiše Janeza Urbanca ter »Babčeve« gostilne, nato pa po grapi na kolovozno pot na vrh Novin ter še nekaj sto metrov naprej. Ustavili so se kakih 300 metrov od Koka, to je od zahodnega roba Udin boršta nad Spodnjimi Dupljami. Tu so počivali, in sicer na parceli št. 112, last kmetice Marije Leben.

OBVEŠČENI NEMCI SO NAPADLI HITRO IN SILOVITO

Najprej so bili po zaslugi vohljača iz Žiganje vasi (tudi iz Dupelj, o čemer pričajo zapisi policijskega komandanta) ob-

veščeni o partizanih orožniki v Dupljah, ki so novico sporočili na Bled, na sedež vodilnega policijskega generala Erwina Rösenerja.

To potrjujejo spomini polkovnika Hermanna Franza (v knjigi, ki je izšla v Nemčiji 1964), komandanta 18. policijskega polka gorskih lovcev, tistega polka, ki je obkolil Udin boršt in napadel Kokrški bataljon. Polkovnik Hermann Franz je imel sedež v Kranju. O jutru 13. septembra 1942 je med drugim zapisal:

»... sprejel sem sporočilo z Bleda z naslednjo vsebino: V Udin borštu (Herzogswald) je bila opažena velika četa partizanov, med njimi tudi razvpiti Janez Perko... Ponoči se bo zadržal okoli Udin boršta... Perka so opazili tudi v Zgornjih Dupljah!«

In temu nevarnemu policijskemu polku, ki je imel za seboj že hajke na Jelovici, na Pokljuki, na Kamniškem in v Karavankah, je bilo naročeno, da se takoj loti partizanov v Udin borštu. Le-ti pa so nad Spodnjimi Dupljami počivali, nič hudega sluteč, in zaradi prečute noči spali. Razen straž, seveda.

18. policijski polk gorskih lovcev, ki je štel okoli 3.000 dobro

izurjenih in še bolj oboroženih mož, je bil del tistih 20.000, predvsem policistov, ki so sredi julija začeli na Gorenjskem izvajati veliko očiščevalno ofenzivo, imenovano »Enzian«. Ob taki sili bi gorenjski partizani morali biti uničeni. Velikanska okupatorjeva premoč je opogumila tudi izdajalce.

Tokrat so Nemci z zločinskim generalom Erwinom Rösenerjem na čelu dočakali to, kar so si vroče želeli: presenetiti veliko partizanov na enem kraju, po možnosti seve na ravnini, kjer bi bilo njihovo uničenje le vprašanje časa in načina! In ker so bili vsi trije bataljoni tega policijskega in motoriziranega polka razmeščeni v Šentvidu, v Smledniku, v Naklem, z nekaj četami pa v Radovljici, v Kranju in v Predosljah, so lahko hitro obkolili s cestami obkrožen Udin boršt. Polk je bil okrepljen še z oklepnimi vozili. Dodani so mu bili deli 171. rezervnega policijskega bataljona z Bleda ter posadke okoliških orožniških postaj.

Polkovnik Hermann Franz se spominja: »Kar se je dalo hitro, smo na Udin boršt morali pripraviti tak napad, da bi partizane presenetili!«

To je polku tedaj uspelo. Njegov poveljnik je že v nekaj urah zbral 3.000 mož, povezanih z radijsko zvezo, in dosegel grozljivo razmerje približno 50 policistov na enega partizana! Te okupatorjeve enote, okrepjene z oklepnimi vozili, ki so jih razmestili po obrobni cestah okoli Udin boršta, so ta veliki, podolgovati gozd obkobile že v nedeljo dopoldne (13. septembra 1942). V gozdove Udin boršta so z izhodiščnih položajev začele prodirati nekaj po 12. uri!

Takrat je bil počivajoči bataljon spet buden. Proti Dupljam poslana poizvedovalna patrulja se je brž vrnila s poročili, da se na cesti premikajo nemške skupine. Ker niso verjeli, da je kaj resnejšega, so bile poslane v več smeri nove patrulje. A kamorkoli so prišle, so zadele na prodirajoče policiste, ki so jih začeli obstreljevati. Zdaj so spoznali, da jih Nemci na široko obkoljujejo.

POČIVALIŠČE NAD SPODNJIMI DUPLJAMI IN PRVI SPOPAD*

* Kraj počivališča, povezan s prvimi spopadi 13. 9. 1942, bo obeležen v okviru programa spomin-ske ureditve Udin boršta.

Poveljujoči Janez Perko še vedno ni računal, da je proti njim uperjen tako številen sovražnik. Miril je tovariše in jim zagotavljal, da bodo vse, ki bi jih zasledovali, pognali iz Udin boršta, kot so jih že večkrat.

Napetost je bila vse večja in večina je menila, da bi se bilo najbolje brž umakniti proti Kriški gori, čimprej čez cesto Križe—Golnik. Vendar je obveljala komandirjeva volja in zaupanje v njegovo poznavanje kraja in v njegovo znano hrabrost.

Toda ena izmed patrulj se tedaj ni vrnila, čeravno so bili v njej domačini. Le-ta je nedaleč od počivališča zadela na nemške policiste. Ne da bi drugi takrat mogli zvedeti, je pod Arnežovo luknjo, le nekaj sto metrov nad Dupljami, okoli treh popoldne padel Dupljanec Jože Pance, drugi Dupljanec Janez Toporš pa je bil ujet.

Zaradi streljanja in ker te patrulje ni bilo nazaj k bataljonu, so se borci na rahli vzpetini južno od počivališča pripravili na spopad, čeprav je bila večina vse bolj mnenja, naj bi se čimprej prebili iz gozda. Komandir pa je bil še vedno prepričan, da Nemcev ne more biti

veliko, če pa bodo prišli, jih bodo nagnali.

Nemci pa so jih tedaj, sredi popoldneva, med premikom že prestregli. Vnelo se je medsebojno streljanje, vendar tedaj ni padel nihče od partizanov.*

Ko je tudi komandir Perko spoznal, da so jih Nemci res začeli napadati z večjimi silami, je tovariše odvedel globlje v gozd. Poskusili so se prebiti v smeri proti Golniku in Kriški gori, vendar so bili povsod zavrtnjeni. Nato je komandir usmeril umik proti Kranju, a je bil nemški obroč še močnejši. Tedaj so se umaknili še globlje v Boršt in se zarili v goščavo z namenom, da tam skriti dočkajo noč in umik napadalcev. Ta kraj je bil na vzhodnem grebenu nad gornjim tokom potoka Želina, to je jugovzhodno od Kapnika, v območju Težičevega in Čarmanovega hriba (gozd Petra Drinovca iz Strahinja).

Poveljniško mesto 18. policijskega polka gorskih lovcev je

* Kraj prvega spopada leži nekaj sto metrov južneje od počivališča na rahli vzpetini, v gozdovih enega od naslednjih kmetov iz Spodnjih Dupelj: Mihe Črničva, p. d. Kuharja, Jožeta Rozmana p. d. Hišarja, in Franca Snedica p. d. Vazenkarja.

polkovnik Hermann Franz postavil v Zgornjih Dupljah blizu gostilne in trgovine. O začetnih spopadih 13. septembra je v spominih zapisal: »Zapovedana črta za napad je bila sklenjena ob petih popoldne. O tem sem dobil radijsko poročilo ... okoli 17.40 pa je bilo slišati že močno streljanje ... Partizani so se upirali trdovratno, čeprav niso imeli glede izhoda nobenega upanja. Dobil sem tudi poročila o prvih padlih in ranjenih na obeh straneh ...«

Medtem so v goščavju prikriti borci Kokrškega bataljona dočakali temo, običajno zaveznico. In komandir je spet odločil, da se ne bodo prebijali in brez potrebe izgubljali borcev. Bil je prepričan, da jih tod ne bodo odkrili — in vse bo minilo brez večjih žrtev kakor navadno.

JUTRANJI SPOPAD 14. SEPTEMBRA NA TEŽIČEVEM HRIBU*

Napadajoči Nemci zvečer niso zapustili gozda in doseženih točk kot običajno, temveč so ostali po zavzetih višinah. Po-

* Tudi kraj tega spopada bo znamenovan z obeležjem v okviru spominske ureditve Udin boršta.

leg tega so ob preglednih posekah postavili skrite zasede, večino sil pa razmestili na robovih gozda.

To so storili tem laže, ker je polkovnik Franz poklical »tudi četo z alpskega območja«, ki je bivala na Bledu.

Ko se je povsem stemnilo, so nekateri borci in voditelji spet predlagali, naj bi se v varstvu noči skušali prebiti, vendar komandir tudi zdaj ni bil za to. Hajka da bo šla mimo njih, je trdil, čeprav so v bližini kmalu odkrili taboreče napadalce! Slišali so celo njihovo kašljanje. Močan oddelek policistov si je postavil celo šotore.

Sredi noči je naenkrat zdivjala še huda nevihta z bliskanjem in grmenjem, ki je naravnost izzivala v preboj, vendar je komandir vztrajal v prikrivanju. Ukazal je, da brez njegovega povelja ne sme nihče streljati.

Tako so borci tiho, mokri, prezeblji in utrujeni prebili napeto noč!

Dež je proti jutru ponehal in v siju jutranjega sonca so partizani čisto blizu opazili številne čelade, ki so se svetile na glavah policistov.

Policisti so kmalu zatem pospravili taborišče in spet začeli iskati partizane, za katere

so vedeli, da niso zapustili Udin boršta. Ni se izpolnila komandirjeva napoved in že po nekaj korakih so policisti naleteli na skrite partizane.

Zdaj so morali sprejeti boj, sicer bi jih Nemci pregazili. Tudi usekali so prvi, kajti zdaj komandir Perko ni več okleval. S prvim strelom je prav Stan-ko Mlakar Cveto podrl polici-
sta, ki se je z brzostrelko v rokah najbolj približal partizan-
skemu skrivališču.

To je sprožilo plaz ostrega streljanja od blizu. Na območju Težičevega hriba, nekaj sto metrov jugovzhodno od Kapnika, je pokalo tako na gosto, da ni bilo moč razločiti posameznih strellov. Vmes so odmevale tudi eksplozije težkih min.

Rafali so orali tla, mine so lomile drevje in kopale jame, vmes pa je bilo slišati vpitje napadajočih policistov. Nemških čelad je bilo okoli branceh se partizanov vse več. Spopad je bil zagrizen. Tu, kjer se je bataljon branil še kot celota, je padlo šest borcev, med njimi tudi Jože Rupnik Triglav, nekaj pa so jih Nemci zajeli. Padlo je tudi več policistov. To potrjuje zapis policijskega komandanta, ki pravi:

»Ob svitu (14. 9. 1942) so odjeknile detonacije ročnih bomb

in gosti strojnični rafali. Na obeh straneh so izgube občutno naraščale ... Na komandno mesto so pripeljali nove ujetnike ...«

Bataljon je naglo zgubljal obrambno sposobnost in borci so se pod hudim ognjem, razbiti na več skupin, začeli umikati proti Letencam.

Vse je torej potekalo drugače, kakor je predvideval komandir Perko.

ZADNJI SPOPAD IN RAZBITJE BATALJONA NAD LETENCAMI*

Večina borcev napadenega bataljona se je med umikanjem zaustavila nad nekdanjim zaselkom Kamnjek, zdaj Letence. Od te vasi vodi dolina Grajenc (na začetku te doline so zdaj počitniške hišice), ki se proti Udin borštu vse bolj oži, nato pa prehaja v tri grape. Po glavni, severni grapi teče potoček, ki se v Kamnjeku izliva v Golnišnico, pot pa vodi v Duplje; obe južni grapi sta zelo strmi in jih po nekaj sto metrih po-

vezuje strm greben, viden že iz Kamnjeka. V srednji grapi je Markovičev travnik, zdaj v glavnem zarasel.

Dopoldne 14. septembra je zarasle strmine zasedlo umikajoče se jedro Kokrškega bataljona. Borcev je bilo skupaj le še 25 do 30, med njimi tudi vodstveni kader.

Na koncu Markovičevega travnika, kjer svet prehaja v strm breg, se je v drugem, na gosto zaraslem bregu ugnezdil partizanski mitraljezec, ostali pa so bili potaknjeni po bližnjem breževju, kakih 500 m od Kamnjeka.

Nemci so jih kmalu zasledili in še pred poldnem se je vnel spet oster spopad, hujši od dotedanjih. Obstreljevali so se včasih le na nekaj metrov. Tudi tu so partizane obstreljevali z minometi, ki so bili najnevarnejši. Odpor partizanov je zaradi vse hujših nemških napadov slabel. Padli so tudi mitraljezci in nato je enega od mitraljezov vzel komandir Ignac Kamšek Kolja, a je bil kmalu ranjen tudi on. Zbrojevko je tedaj prevzel Stanko Mlakar Cveto, politkomisar 1. čete, ranjeni Kamšek pa se je zavlekel v bližnjo votlino, raču-

* Tudi kraj zadnjega spopada v ponedeljek, 14. septembra 1942, bo obeležen v okviru spominske ureditve Udin boršta.

LEON SKAPIN LADO, politkomisar bataljona, eden od Ljubljancev, ki so prišli ob ustanovitvi Kokrškega odreda prostovoljno na Gorenjsko. Že pred vojno kot študent kemije na tehniški fakulteti ljubljanske univerze znan revolucionar. Padel v zadnjem spopadu borcev Kokrškega bataljona 14. septembra 1942 nad Letencami.

najoč, da ga Nemci morda ne bodo staknili.

Med silovitim bojnim metezem, ko je bilo policistov okoli branečih se partizanov vse več, so partizani padali drug za drugim. Najodpornejše jedro se je zbralo okoli komandirja Ja-

neza Perka. Toda kmalu je večina popadala, preostali so bili razbiti. Tedaj je tistim, ki jih je dosegel, komandir zavpil, naj se skušajo prebiti po skupinah.

Med vse bolj koncentričnim policijskim napadanjem sta potekli domala že dve uri. Toda nepopustljivo so se branili le še posamezniki.

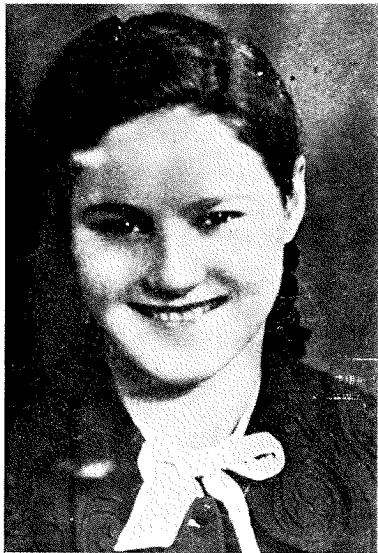
Skrite v goščavju so medtem policisti zajemali v vse večjem številu. Tako tudi hudo ranjenega Alojza Stružnika Juga, politkomisarja 3. čete. Tudi Ignac Kamšek Kolja in vsi, ki so pod skalami upali, da jih ne bodo našli, so padli v policijske roke. Takih je bilo samo na tistem območju osem. Najhujši spopadi so potekali po strminah srednje grape, kjer leži travnik Franca Markoviča iz Tenetiš. V tej in še v južni grapi je padlo 12 borcev, trinajsti pa je padel nad Mahovo hišo na Letencah.

Med tistimi, ki so se upirali najostreje in čisto od blizu, so bili predvsem komandir Janez Perko, politkomisar Stanko Mlakar Cveto, ki je do zadnjega streljal z zbrojevko, Ančka Kokalj Nataša in bataljonski politkomisar Leon Skapin Lado.

Ne glede na to, ali je komandir Janez Perko dajal pravilna povelja ali ne, se je tolkel do predzadnjega naboja in nepopustljivo, zadnjega pa uporabil zase. Padel je prvi med imenovanimi. To se je zgodilo v srednji grapi, nekaj dalj od Markovičevega travnika. Njega so Nemci takoj zvlekli nazaj po grapi do poti in ga vrgli na motorno prikolico ter odpeljali v Duplje. Medtem sta v južni grapi ob Žepičevi njivi, kjer je cvetela zapoznela ajda, zdaj pa rastejo mlade smreke, pod streli nemškega mitraljezca padla tudi Ljubljánčana Konrad Babnik in Jože Škof Čiba, zajeli pa so tudi ranjenega Staneta Vrhovca Robina.

V grapi pod tisto njivo z ajdo pa je junaške smrti padel politkomisar Leon Skapin Lado, čudovit človek, predvojni komunist, študent in drzen ljubljanski borec vse od prvih dni upora, vendar na Gorenjskem premalo znan.

Nedaleč stran je padel predvojni komunist iz Dupelj in odredni intendant Stane Teran Nared, tam blizu sta padla Alojz Bukovnik Sorta iz Vogelj ter Franc Košir Vasilij iz Podljubelja, med ujetimi pa so bili tudi njegova sestra Marija

ANČKA KOKALJ NATAŠA, stara 15 let in pol, najmlajša, nad vse hrabra borka Kokrškega bataljona. Padla v zadnjem spopadu borcev tega bataljona 14. septembra 1942 nad Letencami.

Nežka ter apotekar Zdenko Lavička Metod in vrsta drugih.

Med zadnjimi je padla mlada Ančka Kokalj Nataša, če ne zadnja, kajti zgrabila je zbrojevko mrtvega četnega politkomisarja Stanka Mlakarja Cvetka. Le-ta se je ustrelil sam, potem ko ni bilo več rešitve. Ta-

ko je padel trinajsti iz Okrogelske jame. Zaklel se je, da živega Nemci ne bodo dobili nikoli več!

Tam je bila še mlajša Ančka, ki je zgrabila njegovo strojnico. Toda ker ji je zmanjkovalo nabojev, je bilo hitro tudi z njo konec.

Nad razrito in po strelivu smrdečo okolico je tedaj, med 14. in 15. uro, zavladal smrtni mir! Bataljona ni bilo več!

Le šest, med njimi večina ranjenih, se jih je na različne, skoraj čudežne načine rešilo.

Padle borce so Nemci zvekli na konec Markovičevega travnika. Janeza Perka so odpeljali že prej. Nato sta jih kmeta Jože Švegelj in Tomaž Žepič iz Letenc morala odpeljati z vozom najprej v Duplje, potem pa v Strahinj. Le mrtve s Teržičevega hriba so odpeljali naravnost v Strahinj.

O koncu teh zagrizenih spopadov je policijski poveljnik Franz Hermann zapisal:

»Zadnji odpor so partizani nudili v gostem, nizkem grmičevju... V nekem kraterju je podlegel tudi Janez Perko, ki se je tolkel do zadnjega. V naše roke je padel šele mrtev...« V teh dvodnevnihi spopadih je padlo 24 borcev, 33 je bilo uje-

tih, le 6 se jih je rešilo, med njimi 3 hudo ranjeni.

TRPLJENJE PREŽIVELIH — ISKRE UPORA SO ZNOVA VZPLAMTELE

Podivjani policisti niso zasramovali, slačili in pretepali le ujetnikov, temveč so skrunili tudi mrtve. Zlasti so se znašali nad truploma komandirja Janeza Perka in mlade Ančke Kokalj Nataše.

Proti večeru sta se v Zgornje Duplje pripeljala z Bleda oba poveljujoča policijska generala: generallajtnant SS Erwin Rösener in generalmajor Karl Brenner. Naslajala sta se nad mrtvimi in ujetimi. Te sta tudi naduto zasliševala in že pretepe sramotila. Ljudje, ki so to opazovali, so se zgražali.

Ujetnike so med sramotenjem in mučenjem zvozili v begunjske zapore. Tam jih je čakalo novo trpljenje in večino taborišča smrti. Postrelili jih tedaj niso zaradi trenutne taktike »pomirjevanja pokrajine«. Od 33 ujetih jih je taborišča preživelo le 12.

Glas o dramatičnih dogodkih v Udin borštu je naglo zajel vso Gorenjsko, saj je nemška ko-

manda zmagoslavno naglašala, da je partizanstva v tej pokrajini konec.

Partizanstvo je tod za nekaj mesecev zares zamrlo, ni pa ugasnilo. Poleg 6 rešenih je ostalo partizanov še blizu 20, ki so kot jedro upora delovali dalje, pridobivali nove borce ter vse številnejši vse bolj vznemirjali zločinskega okupatorja.

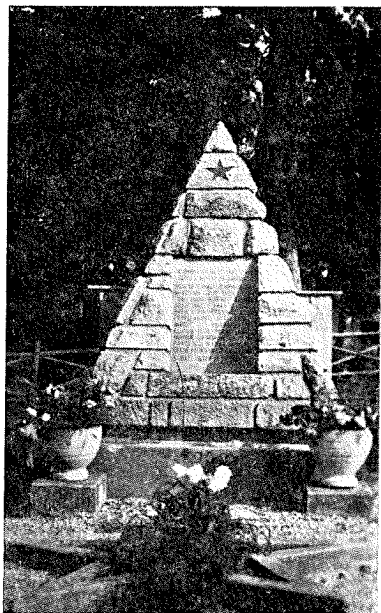
Dvodnevna boja v Udin borštu se spominja poveljujoči polkovnik Franz Hermann takole: »Tako zagrizenih spopadov, kakor jih je moja enota doživela v Udin borštu, ni doživela nikjer drugje na Gorenjskem...«

GROBIŠČE V STRAHINJU*

Grobišče je na robu Udin boršta na parceli št. 179/2 k.o. Strahinju. Tod so našli zadnje počivališče:

1. Franc Aškerc iz Ljubljane
2. Konrad Babnik iz Ljubljane
3. Albin Brejc iz Spodnjih Dupelj

* Spomenik na grobišču v Strahinju je obnovljen in na njem popravljen napake o času spopada ter o nekaterih borcih.

Grobišče in spomenik padlim borcem Kokrškega bataljona v Strahinju.

4. Janez Brejc (brat) iz Spodnjih Dupelj
5. Alojz Bukovnik Sorta iz Vogelj
6. Feliks Černe iz Vevč pri Ljubljani
7. Jože Černivec iz Spodnjih Dupelj
8. Ančka Kokalj Nataša iz Tržiča oziroma Visokega pri Kranju

9. Franc Kostrevc iz Bušeh vasi pri Novem mestu, živel v Tržiču

10. Franc Košir Vasilij iz Podljubelja

11. Miha Meglič iz Retenj pri Križah

12. Aleš Meglič Mornar iz Podljubelja

13. Zvone Metlar Črt iz Ljubljane

14. Stane Mihelič Stanlio, rojen v Trstu, živel v Ljubljani

15. Stanko Mlakar Cveto iz Senčurja

16. Janko Oselj Potapljač iz Vogelj

17. Jože Pance iz Dupelj

18. Andrej Perko z Brega, živel v Dupljah

19. Janez Perko (brat) z Brega, živel v Dupljah.

20. Jože Rupnik Triglav, rojen v Hotederščici, živel na Orehku — Kranj

21. Leon Skapin Lado iz Ljubljane

22. Jože Škof Čiba iz Ljubljane

23. Stane Teran Nared iz Zgornjih Dupelj

24. Anton Ukmar, primorski Slovenec, živel v Senčurju.

Po vojni so poleg teh pokopali še dva, v 1943. letu padla borca:

25. Ferdinanda Pipana iz Spodnjih Dupelj (padel v Vogljah) in

26. Slavka Hafnerja iz Stare Loke (padel v Dobravi pri Naklem).

V Udin borštu je septembra 1942 padel tudi Branko Količ s Količevega, ki je živel v Strahinju. Nemci so ga uporabljali kot vodiča, a so ga med ofenzivo nehote, pomotoma ubili, zato seve ne sodi med partizane.

VIRI IN LITERATURA:

1. Pričevanje preživelih udeležencev boja in voznikov mrtvih.

2. Ugotovitve komisije za ugotavljanje krajev spopadov itd. na območju Udin boršta, ki jo je vodil Franc Štefe Miško.

3. Ivan Jan: Kokrški odred, I. knjiga, str. 349—407.

4. Franz Hermann: knjiga, ki je izšla 1964. leta v založbi Hans Henning v Bad Neunheimu.

Ivan Jan

Narodnoosvobodilni boj 1943—1945

Ob pomoči aktivistov OF sta februarja 1943 pobegnili iz Celovca rdečearmejca Boris Polunin in Genadij Favorski, ki sta kot ujetnika delala v neki celovški tovarni. Z vlakom sta se z aktivisti odpeljala v Kranj in nato prestopila na tržiški vlak. Ker so sumili, da jim preti nevarnost, so pred Križami skočili iz vlaka in se prek zveze v Sebenjah 6. februarja 1943 pod Storžičem pridružili borcem Kokrške čete Gorenjskega odreda. Nemci so na postaji v Križah vlak obkolili, vendar so jih zaman iskali.

Napad 11. maja 1943 na občinski urad v Goričah

Borci Kokrške čete Gorenjskega odreda so 11. maja 1943 napadli in uničili občinski urad v Goričah. Po uspešno izvršeni akciji so sredi vasi prepevali partizanske pesmi.

Partizanski napad 23. maja 1943 na nemške žandarje z Golnika

Borci 5. (Kokrškega) bataljona Gorenjskega odreda so 23. maja 1943 sredi dneva napadli v Dolencih na cesti Golnik—Goriče nemško žandarmerijsko patroljo. En žandar je bil mrtev, eden ranjen.

*Reševanje ranjene partizanke
27. maja 1943 iz bolnišnice na
Golniku*

Borci Kamniškega bataljona in aktivisti OF na Golniku so skupaj skušali 27. maja 1943 rešiti iz bolnišnice na Golniku ranjeno partizanko Ančko Rode. Poskus se ni posrečil, saj so partizane pri reševanju napadli Nemci, pa je padel njen brat Izidor Rode Riko, namestnik komandirja 1. čete v Kamniškem bataljonu.

Kraj smrti je obeležen s spominsko ploščo, ki je vzdana na južnem pročelju bolnišnice na Golniku.

*Kurirska pot skozi Udin boršt v
poletju 1943 in smrt kurirja-
novinca Cirila Zupana Ceneta*

V poletju 1943 je potekala skozi Udin boršt kurirska pot med okrožnim komitejem KPS Kranj in pokrajinskim političnim vodstvom za Gorenjsko. Pot je potekala pod Storžičem mimo Letenc, Dupelj, Leš in pod Dobrčo, od tam pa čez Savo.

16. julija 1943 so po tej poti šli pod Storžičem dva kurirja, komandir kurirjev v kranjskem okrožju in vodja pokrajinske tehnike, ki se je iz kranjskega okrožja vračal na PK KPS za

Gorenjsko. Ob 23. uri, ko so se na travnikih Gradišča pod vasjo Letence približali brvi, so jih iz zasede napadli raztrganci. Ob napadu je bil huje ranjen in nato ujet kurir Ciril Zupan Cene, rojen v Lešah leta 1919. Delal je na kmetiji. Med okupacijo je sodeloval s partizani; ko se je ognil vpoklicu v nemško vojsko, je 9. julija 1943 odšel v partizane in postal terenski kurir. Raztrganci so ranjenega odpeljali na Golnik, pa si je v bolnišnici sam prerezal žile.

*Ludvik Šveglj Konrad, mla-
dinski terenski aktivist, padel
septembra 1943 pri Sebenjah*

Nemci so v noči od 28. na 29. september 1943 pri Sebenjah iz zasede ubili mladinskega terenskega aktivista Ludvika Šveglja Konrada. Ludvik Šveglj, r. 1924 v Goričah, kovač, se je v začetku maja 1943 priključil borcem Kokrškega bataljona Gorenjskega odreda. V tej enoti je bil najprej borec, nato kurir. Postal je član SKOJ. Jeseni 1943 je bil poslan v tržiški okraj za mladinskega aktivista. Deloval je v vaseh na zahodu Udin boršta. Kraj smrti bo obeležen v okviru spominske ureditve Udin boršta.

Napad na policijsko patruljo in policijski avtomobil 14. oktobra 1943 na cesti Križe—Golnik

Borci Kranjske čete Gorenjskega odreda so 14. 10. 1943 na cesti Križe—Golnik napadli nemško policijsko patruljo. Ob napadu so bili ubiti trije policisti, dva ranjena. Istega dne so borci te čete na isti cesti pred Križami napadli nemški avtomobil. Avto je bil ob napadu razbit, štirje nemški policisti, ki so bili v njem, pa ubiti.

Alojz Zupan Peter, terenski aktivist, padel 14. novembra 1943 v Goričah

Po izdajstvu so Nemci 14. 11. 1943 v župnišču v Goričah obkolili terenskega aktivista Alojza Zupana Petra. Ob napadu je Zupan padel, Nemci pa so požgali župnišče. Alojz Zupan, r. 1903, iz Sp. Dupelj je bil po poklicu usnjar. Že pred vojno je bil član KP. Po okupaciji je postal aktivist OF. V prvi polovici leta 1942 je bila pri njem stalna javka borcev Perkove skupine in Kokrške čete. 5. 7. 1942 je odšel v 2. (Kokrški) bataljon Kokrškega odreda. Leta 1943 je postal sekretar OF rajona Zaboršt (va-

si na severnem delu Udin boršta), pozneje pa vse do smrti terenski aktivist v novem tržiškem rajonu, in sicer za okolicu Golnika in Gorič.

Kraj smrti ni posebej obeležen. Na kraju, kjer je bilo župnišče v Goričah in kjer je padel Alojz Zupan, je postavljen osrednji spomenik, na katerem je vklesano tudi Zupanovo ime.

Napad na nemški tovornjak pri Naklem

Pri Naklem so partizani 24. 12. 1943 obstreljevali in poškodovali nemški tovornjak.

Odhodi domačinov z obrobja Udin boršta v partizane leta 1943

V letu 1943 je odšlo v partizane večje število domačinov iz obrobja Udin boršta. Prvič so odšli domačini z Golnika, Gorič in Letenc v partizane aprila in maja 1943, še večja skupina pa konec junija. 10. 10. 1943 je Gorenjski odred mobiliziral na Kokrici, Mlaki in v Sebenjah, od koder je odšlo v partizane 54 mož.

Napadi na vodjo bolnišnice na Golniku

Borci VOS okrajev Kranj in Šenčur so konec 1943 in v začetku 1944 izvedli več napadov na avtomobil, s katerim se je

STANE KONC KOS, r. 11. 10. 1907 v Goričah, čevljarški pomočnik. Zaradi pisanja komunističnih parol v Javorniški koči pod Storžičem obsojen 1936 na 5 mesecev strogega zapor, pozneje zavoljo petja revolucionarnih pesmi v isti koči še mesec dni v policijskem zaporu. Kot komunist delaven v Vzajemnosti, med obrtnimi delavci v Kranju in doma v Goričah. Ob napadu Nemčije organiziral prostovoljce v jugoslovansko vojsko. Po okupaciji aktivist OF. Od začetka 1942 v Kokrški četi, od srede t. l. intendant 1. čete 2. (Kokrškega) bataljona Kokrškega odreda, jeseni zbolel. Od 1943 terenski aktivist v okolici Dupelj in Gorič. 14. 2. 1944 so ga nad Zalogom pri Goričah napadli in ustrelili raztrganci.

vozil vodja bolnišnice na Golniku Herman dr. Samonigg. Vsi ti napadi so bili izvršeni v Letenški gmajni. Hermana Samonigga so partizani hoteli odstraniti kot okrožnega vodjo KVB (Kärtner Volks-Bunda) v Kranju, kot vnetega nacista, ki je teroriziral prebivalce in si prizadeval za dosledno izpolnjevanje nacionalsocialistične politike.

Napad na policijski avtomobil

Borci 2. čete 3. bataljona Gorenjskega odreda so 2. 1. 1944 na železniškem prehodu v Zadrugi obstreljevali tovorni avtomobil nemške zaščitne policije. Tovornjak je bil poškodovan.

Napad na občinski urad v Križah

Patrulja 3. (Kranjske) čete Gorenjskega odreda je 12. 1. 1944 napadla in uničila občinski urad v Križah.

Prekinjene telefonske zveze

V noči od 13. na 14. januar 1944 so partizani med Križami in Dupljami požagali osem telefonskih drogov.

Napad na vojaški avtomobil

Patrulja 3. (Kranjske) čete Gorenjskega odreda je 20. 1. 1944

na cesti Kranj—Tržič napadla nemški vojaški avtomobil. Ob napadu sta bila ranjena dva vojaka iz sestave SS.

Napad borcev VOS na nemški avto

Borci VOS okrajev Kranj in Šenčur so 25. 1. 1944 postavili zasedo ob cesti Golnik—Križhe in pri Golniku napadli nemški avto. Ob napadu je bil ubit šofer in član izpostave Gestapa v Tržiču, avto uničen.

Napad na žandarmerijsko patruljo

Borci VOS okraja Tržič so 24. 4. 1944 v Seničnem napadli žandarmerijsko patruljo iz Križ.

Napad na tovornjak bolnišnice z Golnika

Borci VOS so 27. 4. 1944 v letenški gmajni napadli in zažgali tovorni avtomobil, ki je bil last bolnišnice z Golnika. Napad je bil izveden v dogovoru s šoferjem in aktivisti iz bolnišnice. Ob napadu sta bila zajeta dva spremljevalca, člana Kulturbunda, trije uslužbenci bolnišnice, ki so akcijo pripravili, pa so odšli v partizane.

Napad na žandarmerijsko postojanko v Križah

Borci 1. bataljona Prešernove brigade, ki so prišli čez Savo, so 10. junija 1944 napadli nemško orožniško postajo v Križah. Zaradi izdaaje napad ni bil uspešen. Med napadom je bil ranjen komandant bataljona Janez Malovrh, ki je kasneje umrl v ambulanti Košuta pod Storžičem.

Miniranje ceste Duplje—Tržič

Obveščevalci Gorenjskega odreda so v noči od 24. na 25. junij 1944 minirali cesto Duplje—Tržič. Proti jutru 25. junija so na mine zapeljali trije avtobusi tržiške policije. Dva avtobusa sta bila uničena, tretji pa je bil poškodovan in večina policistov ubitih.

Napad na oklopni avtomobil in spopad v Udin borštu 30. junija 1944

Borci 3. čete 5. VDV bataljona so 30. 6. 1944 med Goričami in Golnikom iz zasede napadli oklopni avtomobil. Med napadom so bili ubiti major SS in več njegovih spremljevalcev, avto pa je odpeljal dalje. Po uspešni akciji so se borci vrnili v taborišče v Udin borštu. Nemci so takoj reagirali na na-

pad in pričeli obkoljevati Boršt, borcem pa je uspelo, da so se ponoči izmuznili iz obroča in se umakniti na Storžič.

Peter Zupan, kurir Kokrškega odreda, padel 28. avgusta 1944 na Kriškem polju

Na Kriškem polju na Prmovževi njivi je 28. avgusta 1944 padel kurir Peter Zupan, r. 1919 v Palovičah. Ko je bil mobiliziran v nemško vojsko, je pobegnil k partizanom in postal kurir na vojaški liniji Gorenjskega in Kokrškega odreda med Gozdom in Dobrčo. Zupan je bil ranjen v trebuh, vendar je pred smrtjo pojedel vso pošto, da ne bi prišla v roke Nemcem. Zjutraj naslednjega dne ga je na njivi našel domačin in o tem obvestil žandarje v Križah. V ustih je imel še listke, ki jih ni mogel pojesti.

Kraj bo obeležen v okviru programa spominske ureditve Udin boršta.

Napad na obveščevalno točko »Poljana« in smrt obveščevalca Petra Zupana 31. avgusta 1944 v Udin borštu

Junija 1944 so obveščevalci obveščevalne točke »Poljana«, obveščevalnega centra Gorenjskega odreda v Udin borštu pri

Globoki dolini — nad Cegelnico zgradili zemljanko. Bunker je bil velik $6 \times 2,5$ m, z vhodno odprtino 60×60 cm. Strop je bil narejen iz debel drevov, na katera so bile položene deske, nanje pa so nametali debelejšo plast zemlje. Stene niso bile obložene, na podu so bile veje in praprot. V zemljanki so se obveščevalci zadrževali v glavnem podnevi, sicer pa so bili na obhodih po okoliških krajih na obronkih Udin boršta. Po ukinitvi Gorenjskega odreda je obveščevalna točka spadala pod Kokrški odred.

V zemljanki sta bila od vsega začetka obveščevalca Andrej Rejc Lojze in Franc Križaj Atila, poleg njiju pa še član okrajne gospodarske komisije Naklo Franc Fister. 30. avgusta 1944 zvečer je v zemljanko prišel še obveščevalec Peter Zupan, ki je bil na novo dodeljen za delo na tej točki.

Zaradi izdaje so domobranci pod vodstvom Mihe Perka 31. avgusta 1944 ob 9.30 obkolili zemljanko OT »Poljana«. Ob napadu so se rešili Franc Križaj, ki je bil laže ranjen v nogo, Andrej Rejc in Franc Fister, Peter Zupan, ki se je umikal iz zemljanke proti sever-

nem robu dolinice, je bil na vrhu ujet. Domobranci so ujetega Zupana strahovito mučili. Pobile so ga s puškinimi kopliti in nazadnje še s koli. Ujetega in izmaličenega so pozneje našli nad zemljanko.

Peter Zupan, r. 1914 v Čadovljah pri Trsteniku, je bil zaposlen kot tekstilni delavec v Jugobruni v Kranju. Leta 1942 je pričel sodelovati s partizani. V začetku poletja 1943 je postal sekretar prvega odbora OF Trstenik—Čadovlje, 17. julija 1944 je odšel v Gorenjski odred in bil dodeljen za vojaškega obveščevalca na OT »Poljana«.

Kraj, kjer je bila zemljanka in je padel Zupan, bo obeležen v okviru programa spominske ureditve Udin boršta.

ALOJZ HIRŠENFELDER, r. 20. 1. 1921 v Pristavi pri Trziču. Zaposlen kot delavec na Bornovi žagi v Trziču. Od 1939 član SKOJ. Na zboru trziških in okoliških aktivistov OF 31. julija 1941 se pridružil Trziški četi. Mitraljezec v Storžiškem in Cankarjevem bataljonu. 24. novembra 1941 v bojih v Poljanski dolini hudo ranjen. Ranjenega so na zdravljenje 25. 12. 1941 našli Nemci in ubili. Njegovega očeta Alojza in mlajšega brata Viktorja so 28. julija 1942 Nemci ustrelili med 50 talci v Bistrici. — Slike Hiršenfelderja nismo našli. Op. ur.

Mirko Zagrajšek Stevo, obveščevalec, padel 6. septembra 1944 na Mlaki

Ob umiku iz hiše Jožeta Kopača, zidarskega delavca in aktivista OF na Mlaki, je 6. septembra 1944 padel obveščevalec izpostave odseka za notranje zadeve okrožja Kranj Mirko Zagrajšek Stevo. Padel je na Kopinovem travniku, 30 m od stare ceste Mlaka—Tenetište, ko se je umikal v Udin boršt. Med vojno je bil pokopan na njivi nasproti vojašnice, po vojni pa prekopan v družinski grob.

Po napadu na Zagrajška so Nemci in domobranci takoj požgali Kopačevo hišo, vendar je pred tem Jožetu Kopaču, njegovi ženi Mariji in 12-letni hčerki uspelo pobegniti v partizane, kjer so bili do konca vojne. Kopačevi so v narodnoosvobodilnem gibanju sodelovali že od začetka, v njihovi hiši je bila postojanka in javka za številne partizane.

Mirko Zagrajšek Stevo (1922) iz Pilštajna na Kozjanskem se je izučil za pekovskega pomočnika v Beogradu. Oktobra 1940 je prišel v Kranj, kamor se je že prej priselila njegova družina. V Kranju se je takoj povezal z napredno usmerjenimi mladinci in se po okupaciji ak-

ktivno vključil v narodnoosvobodilno gibanje. Zaposlen je bil v pekarni, potem pa na cesti in pri železnici. Bil je član SKOJ, skupine na Primskovem, in član mladinske sabotažne skupine. Ob množičnih aretacijah je bil 22. 3. 1942 aretiran in poslan v Begunje, od tam pa v taborišče Kraut. Iz taborišča je bil izpuščen jeseni 1942. Ko se je vrnil v Kranj, se je ponovno povezal z OF in 28. 3. 1943 odšel z večjo skupino Kranjčanov prek Save v Gorenjski odred. Sredi maja je z večjo skupino borcev prišel pod Storžič v 5. (Kokrški) bataljon Gorenjskega odreda. Avgusta 1943 je bil dodeljen v VOS okrožja Kranj — bil je prvi vosovec v tem okrožju — in je nato delal kot varnostnik v varnostni grupi Kranj. Po reorganizaciji VOS maja 1944 je postal pomočnik politkomisarja 3. čete 5. bataljona 2. brigade VDV, od tam pa je bil julija 1944 premeščen v izpostavo odseka za notranje zadeve okrožja Kranj, kjer so mu bile zaupane posebne naloge za delo na območju mesta Kranj.

Kraj bo obeležen v okviru programa spominske ureditve Udin boršta.

RUDI PURGAR, r. 28. 6. 1908 v Pristavi pri Trziču, čevljar. Zaposlen v tovarni Peko, kjer je postal član KP. Po okupaciji član odbora OF, na zboru tržiških in okoliških aktivistov OF 31. julija 1941 se pridružil Trziški četi. Nato bil v Storžickem bataljonu. V začetku novembra so ga aretirali v Ljubljani, 4. decembra 1941 pa ustrelili v Dragi pri Begunjah. Kot talce so Nemci 1. 1942 ustrelili tudi njegovega očeta in štiri brate. — Slike Purgerja nismo našli. Op. ur.

Napad na tržiški vlak

Borci 2. bataljona Kokrškega odreda so se prek Udin boršta 17. 9. 1944 približali Strahinju, kjer so postavili zasede in straže ter se oskrbeli s hrano. Z enim od obveščevalcev so bili dogovorjeni, da bo kot potnik zaustavil tržiški vlak, ki ga bodo napadli. Akcija pa ni uspela, ker je neki domačin obvestil Nemce v Naklem, da so v Strahinju partizani. V Naklem so bili tedaj tudi domobranci, ki so (skupaj z Nemci) prišli v Strahinjo. Partizani so se z njimi spopadli in ranili poveljnika domobrancev.

Borci 1. čete 2. bataljona Kokrškega odreda so 24. 9. 1944 napadli tržiški vlak. Obveščevalec Franc Mravlje Silvo je vlak ustavil, tako da je potegnili zasilno zavoro in obstrelil žandarja. Napad pa ni v celoti us-

Spomenik ustreljenim talcem v Bistrici.

pel, ker so Nemci odkrili partizansko zasedo in se spopadli z njimi.

Nemška hajka v Udin borštu in smrt obveščevalca Ignaca Lončarja nad Žiganjo vasjo

Obveščevalci obveščevalne točke »Poljana« Kokrškega oddelka so imeli 4. oktobra 1944 sestanek z nekaterimi partizani in obveščevalci ilegalci, kjer so se dogovarjali o izvedbi akcije v Dupljah. Sestanek je bil v Udin borštu v Molinovem gozdu v Novinah nad Žiganjo

vasjo. Bilo je 12 navzočih. Med sestankom je vodja obveščevalcev Franc Mravlje Silvo zagledal nemške policiste, kako se jim v strelcih približujejo z južne strani. Na nevarnost je takoj opozoril vse navzoče in pričel streljati proti Nemcem z brzostrelko, da bi drugim omogočil umik. Rešili so se vsi razen Ignaca Lončarja, ki se je umikal v smeri, odkoder so prodirali Nemci. Ko je zadel na Nemce, je nanje streljal, vendar je bil kmalu zadet in je padel poleg smreke, v kate-

ri se še danes poznajo sledovi strelov. Ignac Lončar (1926) z Brega ob Bistrici pri Tržiču je bil kot aktivist OF povezan s terenskimi aktivisti in obveščevalci. Vsa družina je sode-

lovala s partizani. 1. 10. 1944 je odšel v partizane in bil do-
deljen obveščevalni točki »Poljana«, kjer je 4. 10. 1944 padel. Obveščevalna točka »Poljana« je bila dalj časa v Krivčevem

Osrednji spomenik borcem Kokrške čete, padlim v Okrogelski jami, in Stanetu Žagarju mlajšemu, članu PK SKOJ za Slovenijo ter po-
verjeniku SKOJ za Gorenjsko, Rejec, Smuk in Šmid so bili ustrelje-
ni v Dragi 16. 5. 1942, ne 20. 5., kot je na spomeniku.

gozdu, okrog 700 m južno od kraja spopada.

Kraj smrti bo obeležen v okviru programa spominske ureditve Udin boršta.

Odhodi domačinov z obrobja Udin boršta v partizane leta 1944.

Iz Tenetiš je večja skupina odšla 15. 2., s Kokrice in Mlake pa 14. 2. 1944. V Naklem, Cegelnici, Strahinju, Zadrugi, Sebenjah, Žiganji vasi in Snakovem so domačini množično odšli v partizane 9. 5. 1944. V Križah in Seničnem so posamezniki odšli v partizane 10. junija 1944. Z območja Gorič in Golnika je največje število domačinov odšlo v partizane februarja in septembra 1944.

Napad na domobrance v Strahinju

Ostrostrelci 1. bataljona Kokrškega odreda so 16. 3. 1945 napadli dvanajstčlansko domobransko patroljo, ki se je iz Tržiča na kolesih bližala Strahinju. Ob napadu so trije domobranci padli.

Alojz Škulj, aktivist OF, ustreljen 17. aprila 1945

Gestapovci iz Kranja so 17. aprila 1945 podnevi pripeljali

na križišče poti Kokrica—Naklo in Golnik—Kranj aktivista OF Alojza Škulja. Pripeljali so ga od Naklega. Škulj je mukoma stopil iz avtomobila. Bil je pretepen po vsem telesu in po obrazu ter ves črn od udarcev. Roke je imel na hrbtu uklenjene z lisicami in močno zarezan. Ko je stopil iz avtomobila, je moral poklekniti, da je bil z obrazom obrnjen proti Kranju. Spremljala sta ga dva gestapovca, eden od njiju ga je ustrelil v tilnik. Škulj je padel na obraz in ležal na tem kraju še naslednji dan. Po nalogu občinskega komisarja iz Predoselj je bil pokopan na kraju, kjer je bil ustreljen. Okrog 100 m severno od kraja, kjer je bil ustreljen in pokopan Alojz Škulj, je bil med vojno pokopan član OK VOS Kranj Franc Pestotnik Aljoša, ki je padel 8. 12. 1943 na Kokrici.

Alojz Škulj se je rodil 1912 v Loškem potoku. Preživiljal se je s priložnostnim delom. Po okupaciji se je preselil v Naklo in se zaposlil v Jugočeški. V Naklem se je vključil v OF in jeseni postal član obveščevalne in diverzantske skupine obveščevalne točke »Storžič«, pozneje pa obveščevalne točke »Kranj« Kokrškega odreda. S

člani te skupine je med drugim sodeloval pri miniranju bunkerja na železniški postaji v Kranju. Po zadnji akciji te skupine 20. 2. 1945, ko so razstrelili oklepni vagon v Kranju, in v kateri je sodeloval tudi Škulj, je bila skupina odkrita. Škulj se je vtem preselil v Tržič in se tam poročil. 21. 3. 1945 je bil v Tržiču aretiran in v »sodnem procesu« v Kranju skupaj s članom omenjene skupine Jožetom Strupijem obsojen na smrt ter po mučenju 17. 4. 1945 ustreljen.

Kraj smrti bo obeležen v okviru programa spominske ureditve Udin boršta.

Ivan Šparovec, borec Kokrškega odreda, ujet in ustreljen 29. 4. 1945 ob cesti Naklo—Kokrica
Kranjska gestapovca — raztrganca Miha Perko in Anton Boncelj sta 29. 4. 1945 pripeljala z avtomobilom iz begunjskih zaporov na cesto Naklo—Kokrica, na kraj Pečice, ujetega partizana Ivana Šparovca. Ukazala sta mu, da izstopi in gre pred njima v gozd južno od ceste. 90 m od ceste sta ga ustrelila. Po uboju sta prijavila na žandarmerijo v Naklem, da je bil ustreljen pri poskusu pobega. Pokopan je na mestu uboja.

Ivan Šparovec, r. 1914 v Zadragi pri Dupljah, čevljarski pomočnik. Za OF je pričel delati jeseni 1942, ko se je vrnil iz taborišča vojnih ujetnikov v Nemčiji. 20. 5. 1944 je stopil v Gorenjski odred, nato je bil borec v Kokrškem odredu. 7. 4. 1945 je bil ujet in odpeljan v Begunje, od koder ga je odpeljal Miha Perko in ga 29. 4. 1945 s pomočjo Bonclja ustrelil.

Kraj smrti oz. njegov grob bo obeležen v okviru programa spominske ureditve Udin boršta.

Pavla Ažman Jasna, terenska aktivistka, in Franc Beton, aktivist OF, padla 6. 5. 1945 pri Tenetišah

Aktivist Franc Beton je 6. 5. 1945 prinesel pošto z Jamnika za terenske aktiviste okraja Naklo—Šenčur, ki so se zadrževali na robu Udin boršta pri Tenetišah. S temi aktivisti se je sestal na stari cesti Mlaka—Tenetiše pred mostom čez Golnišnico in jim oddal pošto. Takrat so se po cesti pripeljali trije domobranci. Franca Betona so zaustavili in ga pričeli zasliševati. Eden od domobrancev ga je nato stražil, druga dva pa sta po stari cesti odšla naprej čez most, kjer je domo-

branec Jože Urbanc Gašper iz Gorič na desni strani vzpetine v gozdu opazil Pavlo Ažman Jasno in proti njej izstrelil rafal iz brzostrelke. Pavla Ažman je bila hudo ranjena. Zavlekla se je nekaj 100 m v notranjost gozda, kjer je izkravela. Po streljanju sta se domobranca Jože Bidovec in Urbanc vrnila k tretjemu domobrancu in tam ustrelila Franca Betona, ki ga je Bidovec kot sosed dobro poznal.

Franc Beton, r. 1898 na Kokrič, poročen in oče treh otrok, bil kurjač v tekstilni tovarni Jugobruna v Kranju. Od 1943 je organizirano sodeloval s partizani vse do svoje smrti.

Pavla Ažman Jasna, r. 1925 v Strahinju, šivilja. Pavla je pričela sodelovati z narodnoosvobodilnim gibanjem že v letu 1942, 1943 je bila sprejeta v SKOJ, nato v KP. Vsa družina je odšla 15. 6. 1944 v partizane. Pavla je po vstopu v partizane postala članica okrajnega komiteja SKOJ in tajnica okrajnega tajništva ZSM, septembra 1944 članica okrajnega komiteja KPS Naklo—Preddvor, po združitvi pa članica okrajnega komiteja KPS Naklo—Šenčur in članica okrajnega odbora OF Naklo—Šenčur. Od januarja

1945 je delovala tudi kot tajnica okrajnega tajništva SPŽZ Naklo—Šenčur.

Umik okupatorja in zaključni boji v Sebenjah

Pred prodiranjem enot IV. armade so se po cesti Naklo—Tržič—Ljubelj od začetka maja 1945 umikali Nemci in domači izdajalci (četniki, ustaši, domobranci). Po končanih bojih za Ljubljano je prišla na Gorenjsko 29. hercegovska divizija. Proti Tržiču je prodirala 14. brigada te divizije, ki je zadela na odpor umikajočih se Nemcev na črti Žiganja vas—Kovor—Brezje. Kot okrepitev je prišel brigadi na pomoč 3. divizion artilerijske brigade te divizije, ki je imel svoje položaje v Dupljah. Po artilerijski pripravi je bil nemški odpor kmalu strt, ob napadu na Nemce sta padla v Sebenjah dva borca 14. brigade 29. hercegovske divizije.

Kraj smrti bo obeležen v okviru programa spominske ureditve Udin boršta.

Franc Benedik

Vsako leto januarja prirejajo v Dupljah v spomin na NOB v Udin borštu množični smučarski tek Po poteh Kokrškega odreda. Slika predstavlja enega od štartov tekmovalcev.

DOSLEJ IZŠLO V ZBIRKI:

1. Zgodovinska noč na Čebinah.
2. Spomenik Pohorskemu bataljonu.
3. Spominski dom na Knežcu (tudi v hrvaščini).
4. Konferenca KPS v Šmiglovi zidanici.
5. Rog, središče slovenskega narodnoosvobodilnega boja (1978, 2. izdaja 1981).
6. Zbor odposlancev slovenskega naroda v Kočevju.
7. Trebče pri Podsredi.
8. Prlekija v boju za svobodo.
9. Kozjak.
10. Urh.
11. Joštov mlin.
12. Ustanovitev komunistične stranke v Sloveniji 11. aprila 1920.
13. Spopad na Zaloški cesti 24. aprila 1920.
14. Tiskarna Podmornica.
15. Prekomorci v narodnoosvobodilni vojni.
16. Cerkno.
17. Bazovica.
18. Stari pisker.
- 19.—20. Zgodovinska vloga OF.
21. Stranice pri Frankolovem.
22. Črnomelj in okolica v osvobodilni vojni in revoluciji.
23. Rašica, prva slovenska požgana vas.
24. Pionirski odred Ratitovec.
25. Drugi tržaški proces (Pino Tomažič in soborci).
26. Dražgoška bitka.
27. Okrogelska jama.
28. Konferenca KPS na Cinku.
29. Ptuj in okolica v osvobodilnem boju.
30. Gramozna jama.
31. Udin boršt.

Uredniški odbor: Franček Brglez (Komunist), Albert Jakopič Kajtimir (predsednik sveta za razvijanje revolucionarnih tradicij in spomeniško varstvo pri predsedstvu RK SZDL), dr. Ivan Komelj (Zavod SRS za varstvo naravne in kulturne dediščine), Janko Liška (odgovorni urednik).

Oblikovalec: Miran Stopar.

Tehnični urednik: Miran Stopar.

Izdala ČZDO Komunist, TOZD Komunist Ljubljana, in Zavod SRS za varstvo naravne in kulturne dediščine.

Založila ČZDO Komunist, TOZD Komunist Ljubljana, Zarnikova 3.

Za založbo: Janez Korošec.

Natisnila tiskarna Tone Tomšič, Ljubljana, sept. 1982.

Naklada: 7600 izvodov.

